



Broj: 03/10-50-4-84-7/11
Sarajevo, 10.06.2011.

Istraživanje broj: 097
Vrsta istraživanja:
KOMP – komparativni pregled

**PROCEDURA UPUĆIVANJA
PRIPADNIKA ORUŽANIH SNAGA
U MISIJE U INOZEMSTVU**

Pripremili:
Sena Bajraktarević
Nihada Jeleč
Aida Osmanović
Duško Masleša

Rukovodilac
Istraživačkog sektora
Sena Bajraktarević

Deskriptor: Odbrana

Istraživanje je namijenjeno poslanicima i delegatima, koji mogu postaviti dodatna pitanja, sugestije i komentare na email adresu: istrazivacki.sektor@parlament.ba.

Građani Bosne i Hercegovine mogu komentirati radove, ali Istraživački sektor nema mogućnost da odgovara na komentare i diskutira o istraživanju.

Informacije navedene u sadržaju istraživanja važeće su u trenutku pripreme istraživanja i one se ne ažuriraju nakon objave istraživanja.

Istraživanje ne odražava zvaničan stav Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (PSBiH).

SADRŽAJ

I. UVOD	3
II. PROCEDURA UPUĆIVANJA PRIPADNIKA ORUŽANIH SNAGA U MISIJE U INOZEMSTVU.....	3
A. Bosna i Hercegovina	3
B. Crna Gora.....	7
C. Makedonija	10
D. Moldavija	11
E. Srbija.....	13
F. Albanija.....	15
G. Bugarska	19
H. Hrvatska	22
I. Rumunija.....	27
J. Slovenija	29
III. ZAKLJUČAK.....	34
LITERATURA I IZVORI.....	36

I. UVOD

Za upućivanje pripadnika oružanih snaga u misije u inozemstvu, kao dio sigurnosne, vanjske i odbrambene politike, države su uspostavile zakonske okvire, na osnovu kojih se može uočiti i stepen demokratske kontrole u ovoj oblasti.

Povodom održavanja parlamentarne konferencije o iskustvima upućivanja vojnih snaga u mirovne misije u inozemstvu Istraživački sektor pripremio je pregled procedura propisanih za upućivanje vojnih snaga u misije u inozemstvu u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Makedoniji, Moldaviji, Srbiji, Albaniji, Bugarskoj, Hrvatskoj, Rumuniji i Sloveniji.¹

II. PROCEDURA UPUĆIVANJA PRIPADNIKA ORUŽANIH SNAGA U MISIJE U INOZEMSTVU

A. Bosna i Hercegovina

Procedura upućivanja pripadnika Oružanih snaga u misije izvan teritorije Bosne i Hercegovine propisana je *Zakonom o odbrani Bosne i Hercegovine*², koji daje opšte smjernice, i *Zakonom o učešću pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu*³ iz 2005. godine. Pored toga, u Smjernicama za odbrambeno planiranje Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine, kao funkcionalni i operativni prioritet postavljeno je učešće u aktivnostima definiranja mogućeg angažovanja Oružanih snaga BiH u NATO vođenim operacijama podrške miru i UN mirovnim misijama.⁴

Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine

U skladu s ovim Zakonom u zadatke oružanih snaga Bosne i Hercegovine spadaju, između ostalih, učešće u operacijama kolektivne sigurnosti, u operacijama za podršku miru i samoodbrani, uključujući i borbu protiv terorizma, i ispunjenje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.⁵ Predsjedništvo Bosne i Hercegovine nadležno je da uputi Oružane snage u operacije tokom rata, vanrednog stanja ili mirovnih operacija van zemlje, u skladu sa zakonom.⁶ Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine, pored ostalog, nadležno je za predstavljanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim odnosima koji se tiču pitanja odbrane, kao i upućivanje prijedloga Vijeću ministara Bosne i Hercegovine s inicijativom o učešću u operacijama podrške miru.⁷

¹ Od navedenih zemalja, pet su članice NATO-a.

² Službeni glasnik BiH broj 88/05, izvor- internetska stranica Službenog glasnika BiH: <http://www.sllist.ba/> (preuzeto 02.06.2011.)

³ Službeni glasnik BiH broj 14/05, izvor - internetska stranica Službenog glasnika BiH <http://www.sllist.ba/> Zakon je usvojen 22. februara 2005. (preuzeto 24.05.2011.)

⁴ Izvor: internetska stranica Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine <http://www.mod.gov.ba/> (preuzeto 13.06.2011.)

⁵ Član 4. tačka a) i e) i član 6. tačka c) Zakona o odbrani

⁶ Član 12. tačka c) Zakona o odbrani

⁷ Član 13. tačka s) i u) Zakona o odbrani

Zakon o učešću pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu

Generalno, ovim Zakonom je propisano da Oružane snage Bosne i Hercegovine mogu biti angažovane van državnih granica u operacijama za podršku mira i drugim aktivnostima na osnovu odluke Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Operacije za podršku miru i druge aktivnosti podrazumijevaju operacije sprječavanja sukoba, operacije očuvanja mira, operacije uspostavljanja, provođenja i izgradnje mira i otklanjanje posljedica terorističkih napada.

Postupak donošenja odluke o učešću predstavnika BiH u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu

Prije donošenja odluke, Predsjedništvo BiH pribavlja ocjenu opravdanosti učešća u konkretnoj akciji od Vijeća ministara Bosne i Hercegovine. Ta ocjena sadrži vanjskopolitičke, pravne, sigurnosne, odbrambene i finansijske aspekte. Ocjenu opravdanosti Vijeće ministara je dužno dostaviti u roku od 60 dana od dana dostavljanja zahtjeva Predsjedništva BiH. Na prijedlog nekog od ministarstava ili nadležnih državnih i entitetskih organa, Vijeće ministara BiH može odlučiti da pred Predsjedništvom BiH pokrene obrazloženu inicijativu o učešću u operacijama podrške miru.⁸

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine dužna je razmatrati odluke Predsjedništva BiH o učešću pripadnika Oružanih snaga, policijskih službenika, državnih službenika i zaposlenika u operacijama podrške miru u roku od 60 dana od dana donošenja odluke. Ako Parlamentarna skupština ne potvrdi odluku Predsjedništva BiH u tom roku, odluka će se smatrati odbijenom i obustavit će se sve aktivnosti na njenom provođenju.⁹

Prilikom donošenja odluka o učešću predstavnika BiH u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima vodi se računa o sljedećim kriterijima: državnom interesu Bosne i Hercegovine, postojanju međunarodne obaveze preuzete međunarodnim i međudržavnim ugovorima i sporazumima, definisanim pravilima angažovanja sa jasnim ciljevima i definisanim finansijskim izdacima.¹⁰

Postupak donošenja naredbe o upućivanju pripadnika i jedinica Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u inozemstvo radi učešća u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima¹¹

Pripadnici Oružanih snaga BiH upućuju se u operacije podrške miru i druge aktivnosti u inozemstvu naredbom ministra odbrane, na osnovu dva gore navedena zakona. Prije donošenja ove naredbe ministar odbrane BiH dužan je pribaviti odobrenje Predsjedništva Bosne i Hercegovine za učešće u svakoj konkretnoj aktivnosti.

Kad se radi o humanitarnim operacijama kao samostalnim operacijama u slučaju prirodnih, tehničko-tehnoloških ili ekoloških nesreća, ministar odbrane je dužan da o svojoj naredbi o učešću pripadnika i jedinica Oružanih snaga BiH neodgodivo obavijesti Vijeće ministara, Predsjedništvo i Parlamentarnu skupštinu. Ako Predsjedništvo i Parlamentarna skupština ne odobre aktivnosti u roku od 30 dana od dana donošenja naredbe, ministar odbrane dužan je donijeti naredbu o trenutnom povlačenju pripadnika i jedinica Oružanih snaga u Bosnu i Hercegovinu.

⁸ Član 4. Zakona o učešću pripadnika OS BiH, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu

⁹ Član 6. navedenog Zakona

¹⁰ Član 7. navedenog Zakona

¹¹ Članovi 8., 9., 10. i 11. navedenog Zakona

Pripadnici i jedinice Oružanih snaga učestvuju u redovnoj obuci i vojnim vježbama na osnovu godišnjeg plana obuke i vježbi u inozemstvu. Ministar odbrane najkasnije do 15. septembra tekuće godine upoznaje Vijeće ministara s godišnjim planom vježbi i obuke za narednu kalendarsku godinu i upućuje neodgodivo informaciju o godišnjem planu Parlamentarnoj skupštini i Predsjedništvu.

Promjena mandata i povlačenje u slučaju vanrednih okolnosti

Ako u toku izvršavanja misije dođe do promjene njenog karaktera iz kojeg proističe ozbiljno ugrožavanje interesa Bosne i Hercegovine ili neprihvatljiv rizik za živote predstavnika BiH u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima, Predsjedništvo BiH može donijeti odluku o trenutnom povlačenju dijela ili cjelokupnog upućenog kontingenta predstavnika Bosne i Hercegovine.¹²

Komandovanje i izvještavanje

Predstavnici BiH u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu, za vrijeme priprema, upućivanja i izvršavanja misije potčinjeni su komandantu-šefu misije kojeg imenuje organ nadležan za donošenje odluke o učešću. Komandant-šef misije u ispunjavanju svojih obaveza i zadataka potčinjen je komandi multinacionalnih snaga i organima vlasti Bosne i Hercegovine. U slučaju da su dobiveni zadaci i obaveze u suprotnosti sa zakonom ili odlukama nadležnog organa BiH, komandant-šef misije postupa po zakonima Bosne i Hercegovine, ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno.¹³

Predsjedništvo i Vijeće ministara podnose redovni izvještaj Parlamentarnoj skupštini dva puta godišnje, a vanredni izvještaj prema potrebi i zahtjevu od strane Parlamentarne skupštine. Izvještaj Parlamentarnoj skupštini treba da sadrži informacije o karakteru misije, strukturi snaga, stanju na terenu i rezultatima misije. Parlamentarna skupština dva puta godišnje razmatra učešće predstavnika BiH u operacijama podrške miru, a do kraja septembra tekuće godine donosi odluku o opravdanosti i nivou učešća u operacijama podrške miru za narednu godinu.¹⁴

Ovlaštenja za provođenje odluke

Ministarstva, odnosno državne upravne organizacije Bosne i Hercegovine i entiteta pružaju stručnu pomoć iz svog djelokruga u postupku upućivanja pripadnika Oružanih snaga BiH, policijskih službenika te državnih službenika i ostalih zaposlenika u inozemstvo, prelaska državne granice, praćenja njihovog rada i boravka u inozemstvu, te povlačenja iz inozemstva i njihovog povratka u Bosnu i Hercegovinu.¹⁵

Učesnici u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu

U operacije podrške miru i druge aktivnosti u inozemstvu mogu se upućivati samo obučeni i prethodno pripremljeni pripadnici Oružanih snaga BiH. Pripadnici profesionalnog sastava Oružanih snaga BiH i policije mogu biti upućeni u inozemstvo radi učešća u operacijama podrške miru i drugih aktivnosti u inozemstvu, dok pripadnici rezervnog sastava Oružanih snaga BiH mogu biti upućeni u inozemstvo samo radi pružanja humanitarne pomoći, te učešća u vježbama i obuci na osnovu međunarodnih ugovora i pod uslovom dobrovoljnosti.

¹² Član 14. Zakona o učešću pripadnika OS BiH, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu

¹³ Član 15. navedenog Zakona

¹⁴ Član 16. i član 17. navedenog Zakona

¹⁵ Članovi 18. – 20. navedenog Zakona

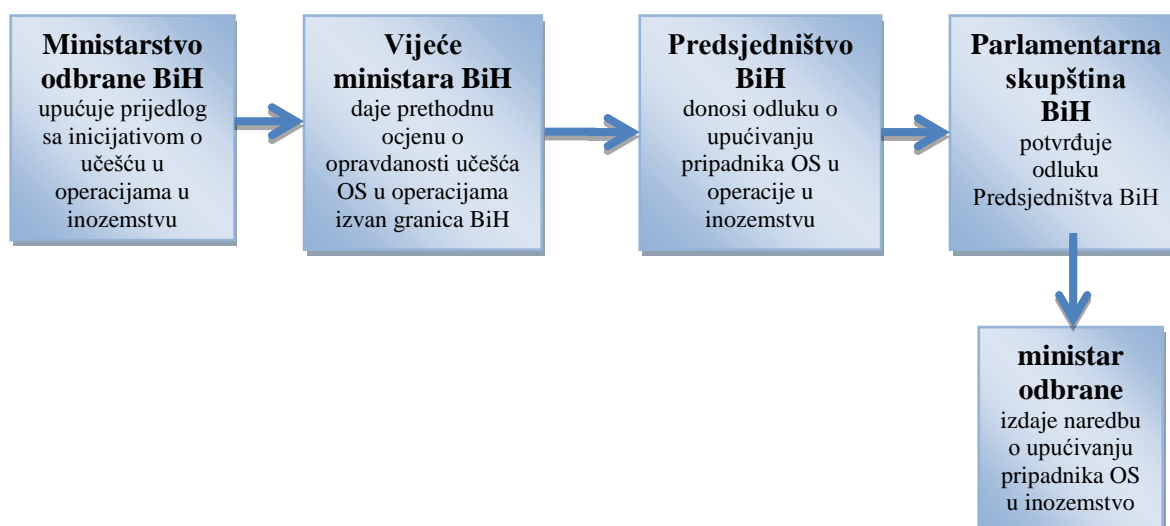
U operacije podrške miru i druge aktivnosti u inozemstvu ne mogu biti upućeni vojnici na služnju vojnog roka.¹⁶

Ovim Zakonom zagarantovana su prava predstavnika BiH upućenih u inozemstvo radi učešća u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima, kao što su diplomatska i pravna pomoć i zaštita Bosne i Hercegovine, zaštita ljudskih prava zagarantiranih Ustavom Bosne i Hercegovine, pravo na plaćeno odsustvo za vrijeme trajanja mirovne operacije, povratak na ranije radno mjesto, odnosno raspoređivanje na drugo radno mjesto u skladu sa stručnom spremom i činom, odnosno zvanjem; pravo na naknadu štete u slučaju fizičkog oštećenja ili gubitka života, koja će se utvrditi posebnim propisom.¹⁷

Finansiranje

Sredstva potrebna za finansiranje priprema, opremanja, upućivanja i učešća pripadnika Oružanih snaga BiH, policijskih službenika, te državnih službenika i drugih lica i njihovog povlačenja iz operacija podrške miru i drugih aktivnosti u inozemstvu osiguravaju se iz budžeta institucija Bosne i Hercegovine.¹⁸

Slika 1. Procedura upućivanja pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacije podrške miru i druge aktivnosti u inozemstvu:



¹⁶ Služenje vojnog roka u Bosni i Hercegovini ukinuto je Zakonom o odbrani BiH, Sl. Gl. 88/05 od 28. septembra 2005. godine. Prema članu 23. ovog Zakona Oružane snage BiH sastoje se od profesionalnog vojnog osoblja, pripadnika rezervnog sastava koji su angažirani u vojnu službu, civilnih lica i kadeta.

¹⁷ Član 21. - 23. Zakona o učešću pripadnika OS BiH, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu

¹⁸ Član 25. navedenog Zakona

B. Crna Gora

Upućivanje pripadnika Vojske Crne Gore u misije u inozemstvu propisano je *Ustavom, Zakonom o odbrani i Zakonom o upotrebi jedinica Vojske Crne Gore u međunarodnim snagama i učešću pripadnika civilne zaštite, policije i zaposlenih u organima državne uprave u mirovnim misijama i drugim aktivnostima u inostranstvu*.

*Ustav*¹⁹

Ustav propisuje da Skupština Crne Gore odlučuje o upotrebi jedinica Vojske Crne Gore u međunarodnim snagama i da vrši nadzor nad Vojskom i bezbjednosnim službama.²⁰ Zakone o određenim oblastima Skupština Crne Gore donosi većinom glasova svih poslanika, a u takve zakone spadaju i zakoni kojima se uređuju odbrana, bezbjednost i vojska.²¹ Članom 129. Ustava, koji propisuje funkcije i nadležnosti Vojske Crne Gore, navedeno je, između ostalog, da „pripadnici Vojske mogu biti u sastavu međunarodnih snaga“.

U skladu sa članom 130. Ustava, Vijeće za odbranu i bezbjednost, između ostalog, predlaže upotrebu Vojske u međunarodnim snagama (tačka 5)). Vijeće za odbranu i bezbjednost čine: predsjednik Crne Gore, predsjednik Skupštine i predsjednik Vlade. Predsjednik Crne Gore je predsjednik Vijeća za odbranu i bezbjednost.²²

*Zakon o odbrani*²³

U skladu s ovim Zakonom Skupština Crne Gore vrši kontrolu Vojske i bezbjednosnih službi i odlučuje o učešću Vojske u mirovnim operacijama u inostranstvu.²⁴ Vijeće za odbranu i bezbjednost, između ostalog, predlaže učešće Vojske u mirovnim operacijama u inostranstvu (član 35. tačka 4). U nadležnosti Ministarstva odbrane spada i organiziranje i izvršavanje međunarodne saradnje u oblasti odbrane.

Zakon o odbrani propisuje da se odbrambeni interesi ostvaruju izvršavanjem poslova od interesa za odbranu, saradnjom sa međunarodnim organizacijama i institucijama, izgradnjom povjerenja, bezbjednosti i stabilnosti u regionu, sprovođenjem aktivnosti u Partnerstvu za mir, procesu pridruživanja, evroatlanskim i drugim regionalnim bezbjednosnim strukturama, u skladu sa nacionalnim i međunarodnim pravom.²⁵

Zakon o upotrebi jedinica Vojske Crne Gore u međunarodnim snagama

Procedura upućivanja pripadnika Vojske Crne Gore u mirovne misije i druge aktivnosti u inozemstvu detaljno je propisana *Zakonom o upotrebi jedinica Vojske Crne Gore u*

¹⁹ Izvor: internetska stranica Skupštine Republike Crne Gore: <http://www.skupstina.me/> (preuzeto 31.05.2011.)

²⁰ Član 82.8 i 82.10 Ustava Crne Gore

²¹ Član 91. st. 2. Ustava

²² Član 131. Ustava

²³ Zakon o odbrani Crne Gore, "Sl. list RCG", br. 47/07 od 07.08.2007, br. 86/09 od 25.12.2009, 88/09 od 31.12.2009, 25/10 od 05.05.2010. Izvor: internetska stranica Ministarstva odbrane Crne Gore:

www.mod.gov.me

²⁴ Član 31. st.1 i st.4 Zakona o odbrani Crne Gore

²⁵ Član 4. Zakona o odbrani Crne Gore

*međunarodnim snagama i učešću pripadnika civilne zaštite, policije i zaposlenih u organima državne uprave u mirovnim misijama i drugim aktivnostima u inostranstvu iz 2008. godine.*²⁶

Pod upotrebom jedinica Vojske u međunarodnim snagama i učešćem pripadnika civilne zaštite i zaposlenih u mirovnim misijama i drugim aktivnostima u inostranstvu smatraju se aktivnosti za postizanje i očuvanje mira, aktivnosti u okviru mirovnih snaga i mirovnih misija, aktivnosti pružanja humanitarnih pomoći, aktivnosti za podsticanje razvoja demokratije, pravne sigurnosti i zaštite ljudskih prava u okviru međunarodnih organizacija i saveza i aktivnosti na koje se Crna Gora obavezala međunarodnim ugovorima.²⁷

Za vrijeme vanrednog ili ratnog stanja u Crnoj Gori ne može se donijeti odluka o upotrebi jedinica Vojske u međunarodnim snagama niti odluka o učešću pripadnika civilne zaštite i zaposlenih u mirovnim misijama i drugim aktivnostima u inostranstvu.²⁸

O upotrebi jedinica Vojske u međunarodnim snagama odlučuje Skupština Crne Gore na prijedlog Vijeća za odbranu i bezbjednost, dok Vijeće za odbranu i bezbjednost odlučuje o učešću pripadnika Vojske u vježbama ili obuci u inostranstvu, u skladu sa prihvaćenim međunarodnim obavezama. Ove odluke izvršava ministar odbrane, a jedinice Vojske se popunjavaju na dobrovoljnoj osnovi (Član 4. i 5. Zakona). Sredstva potrebna za finansiranje navedenih aktivnosti u inozemstvu obezbjeđuju se u budžetu Crne Gore.

U međunarodne snage, odnosno mirovne misije i druge aktivnosti u inostranstvu upućuju se pripremljene, obučene i opremljene jedinice Vojske i pripadnici civilne zaštite i zaposleni. Njihovu pripremu, obuku i opremanje, kao i praćenje i koordinaciju njihovog angažovanja vrše organi državne uprave koji izvršavaju odluke o njihovom upućivanju.²⁹ Vlada propisuje kriterije za popunu, pripremanje, obuku i opremanje jedinica Vojske za upotrebu u međunarodnim snagama, kao i za izbor, pripremanje, obuku i opremanje pripadnika civilne zaštite i zaposlenih, za učešće u mirovnim misijama i drugim aktivnostima u inostranstvu.³⁰

Ako se bitno promijene okolnosti za sprovođenje misije ili ako su jedinice Vojske izložene krajnjoj opasnosti ili u slučaju proglašenja vanrednog ili ratnog stanja u Crnoj Gori, odluku o nastavku učešća, odnosno povlačenju jedinica Vojske, donosi Skupština, na prijedlog Vijeća za odbranu i bezbjednost. Ako Skupština nije u mogućnosti da se sastane, odluku donosi Vijeće, koje je dužno da odluku podnese Skupštini na potvrđivanje čim Skupština bude u mogućnosti da se sastane. (Član 10.)

Vijeće za odbranu i bezbjednost jednom godišnje podnosi Skupštini izvještaj o upotrebi jedinica Vojske, a ministar odbrane najmanje jednom godišnje podnosi Vijeću izvještaj o upotrebi jedinica Vojske i o učešću pripadnika Vojske u vježbama ili obuci u inostranstvu. (Član 11.)

Vrijeme provedeno u navedenim aktivnostima u inozemstvu smatra se službom u Vojsci, odnosno radnim odnosom i računa se u staž osiguranja u dvostrukom trajanju, u skladu sa propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju (a uključuje i vrijeme provedeno u

²⁶ "Sl. list Crne Gore", br. 61/08 od 13.10.2008. Izvor: internetska stranica Ministarstva odbrane Crne Gore: www.mod.gov.me (preuzeto 02.06.2011.)

²⁷ Član 2. Zakona o upotrebi jedinica Vojske Crne Gore u međunarodnim snagama

²⁸ Član 3. navedenog Zakona

²⁹ Član 8. navedenog Zakona

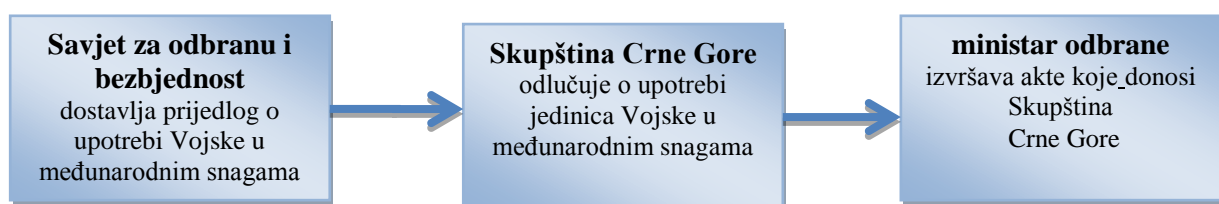
³⁰ Član 9. navedenog Zakona

zarobljeništvu ili na liječenju usljed bolesti ili povreda nastalih za vrijeme aktivnosti).³¹ Za vrijeme aktivnosti u inozemstvu pripadnici Vojske, civilne zaštite i zaposleni imaju pravo na diplomatskokonzularnu pomoć i zaštitu Crne Gore, a njihova prava i dužnosti uređuju se ugovorom. Oni imaju pravo na naknadu zarade i druga novčana primanja, najmanje u iznosu koji bi ostvarili da su na službi u Vojsci ili u radnom odnosu u Crnoj Gori, kao i druge naknade, pravo na zdravstvenu zaštitu i zdravstveno osiguranje u skladu sa propisima kojima je uređena služba u Vojsci, propisima iz oblasti rada, zdravstva i penzijskog i invalidskog osiguranja. Pored toga, imaju pravo i na zaradu i druga novčana primanja koja propisuje Vlada, u skladu sa međunarodnim ugovorima ili drugim međunarodnim aktima (Član 13. i 14.).

Pripadnik Vojske, civilne zaštite i zaposleni ima pravo na naknadu štete i druga prava u slučaju povrede, ranjavanja ili bolesti nastale za vrijeme učešća u navedenim aktivnostima, u skladu sa propisima o naknadi štete međunarodne organizacije pod čijim se mandatom sprovodi mirovna misija ili druga aktivnost u inostranstvu. Navedeno pravo imaju i članovi porodice poginulog, umrlog ili nestalog učesnika. Ukoliko ova lica ne ostvare navedena prava, Crna Gora garantuje ostvarivanje tih prava u skladu sa opštim propisima.³² Pripadnici Vojske, civilne zaštite i zaposleni, za vrijeme učešća u aktivnostima u inozemstvu i za vrijeme koje provedu na odobrenom odsustvu u zemlji, osigurani su u slučaju: povrede, ranjavanja, bolesti ili smrti.³³ Pripadnik Vojske, civilne zaštite i zaposleni, koji za vrijeme koje provede u aktivnostima u inozemstvu zadobije ranu, povredu ili bolest, kao i članovi porodice poginulog, umrlog ili nestalog učesnika, ostvaruju prava u skladu sa propisima o invalidskoj i boračkoj zaštiti.³⁴

Za vrijeme učešća u aktivnostima u inozemstvu pripadnici Vojske, civilne zaštite i zaposleni imaju obavezu da zastupaju interese Crne Gore, u skladu sa mandatom misije, da savjesno izvršavaju dužnosti i poštuju lanac komandovanja i rukovođenja i da poštuju pravni poredak države u kojoj djeluju i norme međunarodnog prava.³⁵ Oni podliježu disciplinskoj, materijalnoj i krivičnoj odgovornosti, u skladu sa propisima Crne Gore, međunarodnim konvencijama i sporazumima o statusu međunarodnih snaga.

Slika 2. Donošenje odluke o upućivanju pripadnika Vojske Crne Gore u misije u inozemstvu:



³¹ Član 15. Zakona o upotrebi jedinica Vojske Crne Gore u međunarodnim snagama

³² Član 16. Zakona

³³ Član 18. Zakona

³⁴ Član 17. Zakona

³⁵ Član 19. Zakona

C. Makedonija

*Ustav*³⁶

U skladu sa članom 86. Ustava, predsjednik Republike je predsjednik Savjeta za bezbjednost Republike Makedonije, a Savjet za bezbjednost čine: predsjednik Republike, predsjednik Skupštine, predsjednik Vlade, ministri koji rukovode organima državne uprave u oblastima bezbjednosti, odbrane i vanjskih poslova i tri člana koja imenuje predsjednik Republike. Savjet razmatra pitanja vezana za bezbjednost i odbranu Republike i daje prijedloge Skupštini i Vladi.

Zakon o odbrani

Procedura upućivanja oružanih snaga izvan teritorije Republike Makedonije propisana je *Zakonom o odbrani* iz 2001. godine.³⁷

U skladu s ovim Zakonom jedna od nadležnosti Skupštine Republike Makedonije je donošenje odluke o stupanju u članstvo i istupanju iz članstva kolektivnih sistema bezbjednosti i odbrane. Skupština je nadležna i za ratifikaciju međunarodnih ugovora koji se odnose na ulazak, kretanje i boravak stranih oružanih snaga na teritoriji Republike Makedonije radi vježbovni aktivnosti, obuke i učešća u mirovnim ili humanitarnim operacijama, kao i na učešće jedinica Armije Republike Makedonije u takvim aktivnostima i operacijama u inozemstvu.³⁸

Članom 41. *Zakona o odbrani* je propisano sljedeće:

“U skladu sa ratificiranim međunarodnim ugovorima, aktivni vojni i civilni personal i pripadnici rezervnih snaga Armije na službi u Armiji i zaposleni u Ministarstvu odbrane, mogu da učestvuju u vježbovnim aktivnostima i obukama i u humanitarnim ili mirovnim operacijama i izvan teritorije Republike Makedonije.

Odluku o upućivanju jedinica Armije izvan teritorije Republike radi učešća u vježbovnim aktivnostima, obuci i humanitarnim operacijama donosi Vlada.

Odluku o učestvovanju jedinica Armije izvan teritorije Republike radi učešća u mirovnim operacijama donosi Skupština Republike.

Odluku o upućivanju zaposlenika Ministarstva odbrane izvan teritorije Republike u slučajevima iz stava (1) ovog člana donosi ministar odbrane.”

Član 41.a propisuje da, izuzetno od člana 41. stav 3 (*upućivanje u mirovne operacije odlukom Skupštine*), odluku o upućivanju jedinica Armije izvan teritorije Republike Makedonije radi učešća u mirovnim operacijama koje predvodi NATO i u primjeni prava na individualnu ili kolektivnu samoodbranu, u skladu sa ratificiranim međunarodnim ugovorima, donosi Vlada.

³⁶ Ustav Republike Makedonije, Službeni vesnik broj 52/1991. Izvor: www.pravo.org.mk (preuzeto 31.05.2011)

³⁷ Službeni glasnik broj 42 od 01.06.2001. Zakon je doživio izmjene i dopune 2003. godine (Službeni glasnik broj 05/03), 2006. godine (Službeni glasnik broj 58/06 od 11.05.2006.), 2008. godine (Službeni glasnik broj 110 od 02.09.2008.), 2011. godine (Službeni glasnik broj 51 od 13.04.2011.). Izvor: internetska stranica www.pravo.org.mk (preuzeto 31.05.2011.)

³⁸ Član 17. tačka 6), tačka 7) Zakona

Prema članu 42., u jedinicama stalnog sastava Armije koje su upućene izvan teritorije Republike radi učešća u vježbovnim aktivnostima i obuci i u humanitarnim ili mirovnim operacijama ne mogu učestvovati vojnici na odsluženju vojnog roka.

Prema članu 43., pripadnici rezervnih snaga Armije mogu biti angažirani u jedinicama Armije izvan teritorije Republike ukoliko se oni s tim slažu. Za vrijeme angažmana izvan teritorije zemlje pripadnici rezervnih snaga Armije imaju status profesionalnih vojnika, odnosno vojnih starješina stalnog sastava Armije.

Prema članu 44., prava i obaveze pripadnika rezervnih snaga Armije i zaposlenih u Ministarstvu odbrane koji su upućeni izvan teritorije zemlje u slučajevima iz člana 43. uređuju se ugovorom koji se zaključuje sa Ministarstvom odbrane.

Slika 3. Donošenje odluke o upućivanju pripadnika Armije Makedonije u misije u inozemstvu:



D. Moldavija

Ustav

U skladu sa članom 66. 1) Ustava Moldavije zabranjena je upotreba oružanih snaga za izvršavanje međunarodnih obaveza bez odobrenja Parlamenta.³⁹ Važno je napomenuti da je Ustavom iz 1994. godine Moldavija proglasila stalnu neutralnost (član 11. st. (1) Ustava Republike Moldavije).⁴⁰

*Zakon o odbrani*⁴¹

U članu 6. ovog Zakona propisano je da Republika Moldavija može učestvovati u međunarodnim operacijama čuvanja mira ili humanitarnim operacijama u skladu sa Zakonom o učešću Moldavije u međunarodnim misijama čuvanja mira i u skladu sa drugim normativnim propisima, u interesu održavanja mira, stabilnosti i jačanja međunarodne sigurnosti, a u skladu s obavezama koje je Moldavija preuzela međunarodnim ugovorima.

³⁹ European Commission for Democracy through Law, Study no. 389/2006, Draft Report on the Democratic Control of the Armed Forces, 29 February 2008, str. 38.

⁴⁰ Izvor – zvanična internetska stranica predsjednika Moldavije: <http://www.presidente.md/>

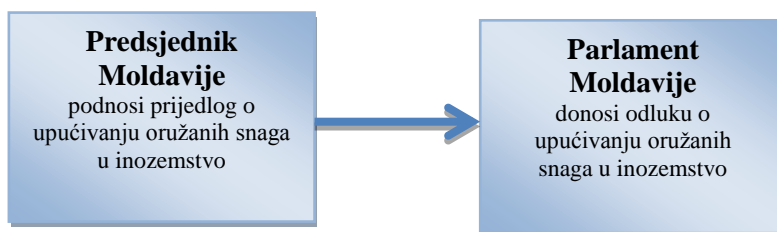
⁴¹ Zakon broj 345-XV od 25. jula 2003. o nacionalnoj odbrani, Službene novine Republike Moldavije br. 200-203/775, 19. septembar 2003. Izvor: Veaceslav Bugai, The Deployment of Troops and Parliamentary Oversight, str. 89 – 96, u CESS Harmonie Paper 24, SSR in the Republic of Moldova: Strengthening Oversight of the Security Sector, 2009, www.cess.org

*Zakon o učešću Moldavije u međunarodnim misijama čuvanja mira*⁴²

Ovaj Zakon propisuje da predsjednik države podnosi Parlamentu prijedlog, koji mora sadržavati podatke o teritoriji na koju će pripadnici oružanih snaga biti upućeni, zadatke i osoblje, subordinaciju, trajanje misije i modalitete njenog produžavanja, redosljed rotacije osoblja i uslove za povratak u zemlju.⁴³ Na osnovu prijedloga predsjednika Parlament donosi odluku o upućivanju oružanih snaga u inozemstvo, pri čemu treba da se rukovodi temeljnim interesima zemlje i njenim međunarodnim obavezama. Također je potrebno da budu ispunjeni sljedeći uvjeti: strane uključene u konflikt moraju biti suglasne sa dolaskom međunarodnih snaga za očuvanje mira, mora postojati jasan i primjenjiv međunarodni mandat i oružane snage koje se upućuju moraju biti u potpunosti pripremljene za konkretnu misiju očuvanja mira.⁴⁴

Veaceslav Bugai⁴⁵ navodi da se u praksi proces odlučivanja odvija na način da Ministarstvo vanjskih poslova i Ministarstvo odbrane razmatraju međunarodni zahtjev za učešće Moldavije u nekoj međunarodnoj operaciji očuvanja mira. Zatim Ministarstvo odbrane dostavlja Vrhovnom vijeću za sigurnost skup dokumenata koji sadrže potrebne informacije i prijedloge. Vrhovno vijeće za sigurnost, kao konsultativno tijelo na čijem čelu je predsjednik države, razmatra slučaj i može preliminarno odobriti upućivanje oružanih snaga u inozemstvo. Ako je Vrhovno vijeće za sigurnost dalo odobrenje za upućivanje trupa, Vlada podnosi prijedlog Parlamentu. Ako Parlament da svoje odobrenje, donosi se odluka Parlamenta, poslije koje slijedi odluka Vlade. Kao dio ovog procesa odlučivanja održavaju se i preliminarna saslušavanja pred parlamentarnim klubovima i komisijama, uključujući Komisiju za nacionalnu sigurnost i Komisiju za odbranu i javni red, kada predstavnici Ministarstva odbrane pružaju informacije i odgovaraju na pitanja poslanika.

Slika 4. Donošenje odluke o upućivanju pripadnika oružanih snaga Moldavije u misije u inozemstvu:



⁴² Zakon broj 1156-XIV od 26. jula 2000. o učešću Moldavije u međunarodnim misijama čuvanja mira, Službene novine Republike Moldavije br. 149-151/1106, 30. novembar 2000. Izvor: Veaceslav Bugai, The Deployment of Troops and Parliamentary Oversight, str. 89 – 96, u CESS Harmonie Paper 24, SSR in the Republic of Moldova: Strengthening Oversight of the Security Sector, 2009, www.cess.org

⁴³ Član 5. stav II. Zakona br. 1156-XIV

⁴⁴ Član 2. Zakona br. 1156-XIV

⁴⁵ Veaceslav Bugai, The Deployment of Troops and Parliamentary Oversight, str. 92-93, u CESS Harmonie Paper 24, SSR in the Republic of Moldova: Strengthening Oversight of the Security Sector, 2009, www.cess.org

E. Srbija

Procedura upućivanja pripadnika Oružanih snaga u misije izvan teritorije Republike Srbije propisana je *Ustavom, Zakonom o odbrani, Zakonom o Vojsci Srbije, kao i Zakonom o upotrebi Vojske Srbije i drugih snaga odbrane u multinacionalnim operacijama van granica Republike Srbije.*

Ustav

Članom 140. Ustava⁴⁶ (Upotreba Vojske Srbije van granica) propisano je da Vojska Srbije može biti upućena van granica Republike Srbije samo po odluci Narodne skupštine Republike Srbije.

*Zakon o Vojsci Srbije*⁴⁷

Član 2. ovog Zakona propisuje da se upotreba Vojske van granica Republike Srbije uređuje zakonom.

*Zakon o odbrani*⁴⁸

Ovaj zakon propisuje da Predsjednik Republike odlučuje o upućivanju Vojske Srbije u multinacionalne operacije van granica zemlje na osnovu odluke Narodne skupštine kojoj je prethodila preporuka Vlade Republike Srbije o potvrđivanju međunarodnih ugovora iz oblasti odbrane i vojne saradnje. U članu 5. stav 4. kaže se da se odbrana zemlje ostvaruje putem učešća u multinacionalnim operacijama.

Narodna skupština donosi zakone i druga opšta akta u oblasti odbrane, ostvaruje demokratsku i civilnu kontrolu nad Vojskom Srbije i odlučuje o upotrebi Vojske Srbije van državnih granica.⁴⁹ Predsjednik Republike odlučuje, u skladu sa zakonom, o upućivanju pripadnika Vojske Srbije u multinacionalne operacije, a na osnovu odluke Narodne skupštine o upotrebi Vojske Srbije van državnih granica.⁵⁰ Odluku Predsjednika provodi Ministarstvo odbrane.⁵¹ Vlada predlaže Narodnoj skupštini donošenje zakona o potvrđivanju međunarodnih ugovora iz oblasti odbrane i vojne saradnje.⁵²

*Zakon o upotrebi Vojske Srbije i drugih snaga odbrane u multinacionalnim operacijama van granica Republike Srbije*⁵³

Prema ovom Zakonu, o upotrebi Vojske Srbije i drugih snaga odbrane u multinacionalnim operacijama odlučuje se na osnovu Godišnjeg plana upotrebe, kojim se određuju njihove misije i zadaci.⁵⁴ Narodna skupština razmatra i usvaja godišnji plan upotrebe Vojske Srbije za izvršavanje planiranih multinacionalnih operacija u tekućoj godini. Na osnovu Godišnjeg

⁴⁶ Izvor: internetska stranica Narodne skupštine Republike Srbije <http://www.parlament.rs/>

⁴⁷ Izvor: internetska stranica Narodne skupštine Republike Srbije <http://www.parlament.rs/>

⁴⁸ Izvor: internetska stranica Vojske Srbije: www.vs.rs/

⁴⁹ Član 9. st. 8 Zakona o odbrani

⁵⁰ Član 11. stav 9 navedenog Zakona

⁵¹ Član 14. stav 17 navedenog Zakona

⁵² Član 12. stav 6 navedenog Zakona

⁵³ Izvor: internetska stranica Ministarstva odbrane Republike Srbije: www.mod.gov.rs/

⁵⁴ Član 7. Zakona o upotrebi Vojske Srbije i drugih snaga odbrane u multinacionalnim operacijama van granica Republike Srbije

plana Narodna skupština odlučuje o učešću pripadnika Vojske u multinacionalnim operacijama, kao i o produžetku vremena njihovog angažovanja i povlačenju iz multinacionalne operacije.⁵⁵

Predsjednik Republike, na osnovu odluke Narodne skupštine o učešću, u skladu sa zakonom, odlučuje o upućivanju pripadnika Vojske Srbije u multinacionalne operacije, na prijedlog ministra odbrane.⁵⁶

Što se tiče povlačenja pripadnika Vojske Srbije iz multinacionalnih operacija, član 16. predviđa sljedeće: „Ako u vremenu određenom za sprovođenje multinacionalne operacije dođe do narušavanja mandata misije, ozbiljnog ugrožavanja bezbjednosti i odbrambenih interesa Republike Srbije, ili budu ugroženi životi pripadnika Vojske Srbije i drugih snaga odbrane, ili nastanu neprihvatljivi rizici i opasnost po njihovu bezbjednost, a Narodna skupština nije u mogućnosti da se sastane, na osnovu zajedničke procjene sa nadležnim ministrima, ministar odbrane predlaže Predsjedniku Republike donošenje odluke o trenutnom povlačenju dijela ili svih pripadnika Vojske Srbije, odnosno drugih snaga odbrane i prije okončanja aktivnosti na koju su upućeni. O odluci iz stava 1. ovog člana, bez odlaganja obavještavaju se predsjednik Narodne skupštine i predsjednik Vlade.”

U multinacionalne operacije mogu se upućivati samo pripadnici Vojske Srbije i drugih snaga odbrane koji su završili obuku u zemlji ili inostranstvu, koji su osposobljeni za odgovarajuću specijalnost i koji imaju odgovarajući sertifikat o osposobljenosti za učešće u multinacionalnim operacijama,⁵⁷ te aktivne rezerve čija se prava i obaveze u vezi sa učešćem u multinacionalnim operacijama uređuju ugovorom. Zakon je propisao da u navedene operacije ne mogu biti upućeni vojnici dok se nalaze na služenju vojnog roka, u skladu sa propisima o vojnoj obavezi, odnosno civilnoj službi.⁵⁸

Međutim, u slučaju proglašenja ratnog ili vanrednog stanja, u multinacionalne operacije ne mogu se upućivati ni pripadnici Vojske Srbije do ukidanja ratnog ili vanrednog stanja, osim u zajedničke odbrambene operacije u skladu sa propisima o odbrani.

Za svako učešće pripadnika Vojske Srbije u multinacionalnim operacijama ministar odbrane donosi pravila angažovanja. On također zaključuje tehničke sporazume kojima se uređuju uslovi angažovanja pripadnika Vojske u okviru multinacionalnih operacija, radi izvršavanja zaključenog međunarodnog ugovora na osnovu kojeg se izvodi konkretna multinacionalna operacija.⁵⁹

Pripadnici Vojske Srbije ne mogu biti neprekidno duže od godinu dana u multinacionalnoj operaciji, osim u slučaju zdravstvene spriječenosti za povratak u zemlju, tehničkih razloga ili na osnovu zahtjeva komandanta snaga u multinacionalnoj operaciji do završetka započete aktivnosti.⁶⁰ Troškovi pripreme, učešća i povratka pripadnika Vojske Srbije i drugih snaga odbrane iz multinacionalnih operacija finansiraju se iz budžeta Republike.⁶¹

⁵⁵ Član 8. Zakona o upotrebi Vojske Srbije i drugih snaga odbrane u multinacionalnim operacijama van granica Republike Srbije

⁵⁶ Član 9. navedenog Zakona

⁵⁷ Član 12. navedenog Zakona

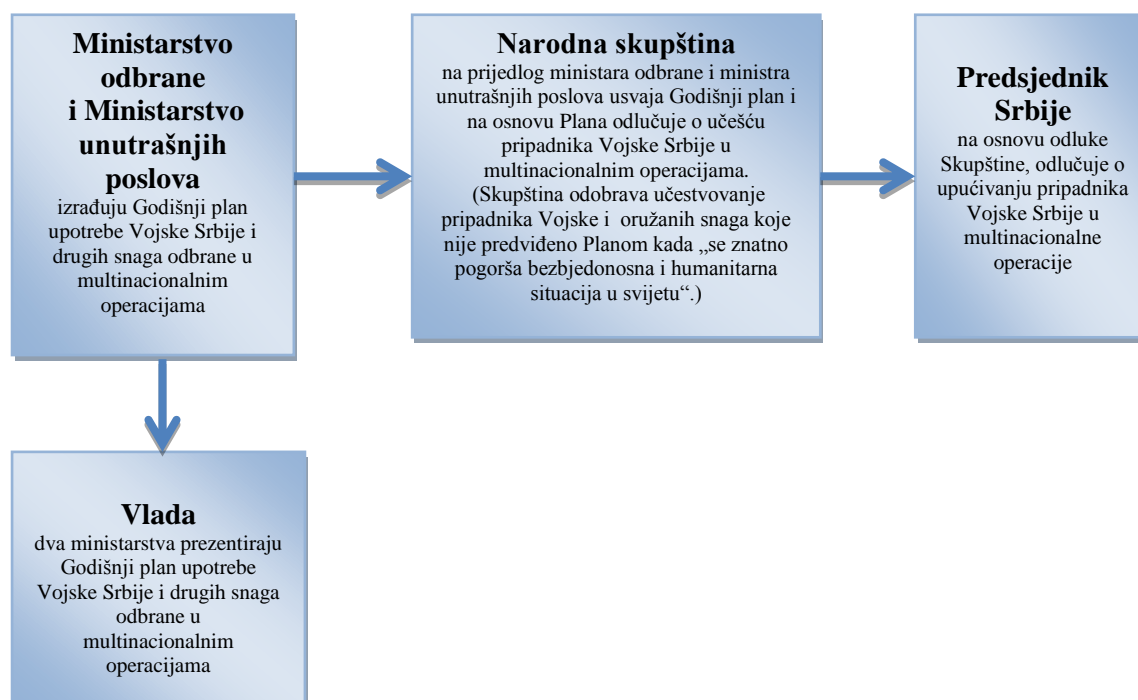
⁵⁸ Član 13. stav 1 navedenog Zakona

⁵⁹ Član 21. navedenog Zakona

⁶⁰ Član 11. stav 9 navedenog Zakona

⁶¹ Član 37. navedenog Zakona

Slika 5. Procedura upućivanja pripadnika Vojske Srbije u misije izvan teritorije Republike Srbije:



F. Albanija⁶²

Procedura upućivanja pripadnika Oružanih snaga Albanije u misije u inostranstvu regulisana je *Ustavom* i *Zakonom o načinu i postupku smještanja stranih vojnih snaga na teritoriju Republike Albanije, njihovog prelaska preko teritorije Albanije i slanja vojnih snaga Albanije u inostranstvo*.

Ustav

Prema Ustavu, vojne snage Albanije ne mogu biti poslone u inostranstvo, osim ukoliko to zakonom odobri većina svih članova Parlamenta Albanije.⁶³

*Zakon o načinu i postupku smještanja stranih vojnih snaga na teritoriju Republike Albanije, njihovog prelaska preko teritorije Albanije i slanja vojnih snaga Albanije u inostranstvo*⁶⁴

Ovim Zakonom uređuju se slučajevi, metoda i procedure učešća Oružanih snaga Republike Albanije u međunarodnoj vojnoj saradnji u zemlji i inostranstvu, u skladu sa Ustavom, Poveljom Ujedinjenih nacija, principima Sjeveroatlanskog saveza, dokumentima Evropske unije o sigurnosti, kao i međunarodnim sporazumima koje je Republika Albanija ratifikovala.⁶⁵

Učešće u međunarodnoj vojnoj saradnji znači:

⁶² Izvor: Odgovor Parlamenta Albanije dostavljen e-mailom od 17.06.2011.

⁶³ Član 12. st. (3) Ustava Republike Albanije

⁶⁴ Zakon br. 9363 od 24.3.2005., izmjene i dopune Zakon br. 10218 od 04.02.2010

⁶⁵ Član 1. Zakona br. 9363 od 24.3.2005., izmjene i dopune Zakon br. 10218 od 04.02.2010

- a) učešće Oružanih snaga Republike Albanije u međunarodnim vojnim operacijama;
- b) učešće Oružanih snaga Republike Albanije u međunarodnim vojnim vježbama ili operacijama;
- c) privremeno smještanje stranih vojnih snaga u i njihov tranzit kroz Republiku Albaniju, po procedurama propisanim ovim zakonom;
- d) učešće u međunarodnim humanitarnim misijama.

Parlament Albanije može zakonom utvrditi da Republika Albanija učestvuje u drugim oblicima međunarodne vojne saradnje. Odredbe ovog Zakona se ne primjenjuju na albanske vojne atašee akreditovane u nekoj stranoj zemlji i njihove podređene, niti na vojne atašee drugih zemalja akreditovane u Republici Albaniji i njihove podređene.⁶⁶

Međunarodne vojne operacije znače:

1. kolektivne operacije samoodbrane, koje se izvode u skladu sa međunarodnim sporazumima ratificiranim zakonom i na osnovu prava koja se priznaju članom 51. Povelje Ujedinjenih nacija ili u cilju ispunjenja drugih zakonskih obaveza;
2. vojne operacije koje se izvode u cilju održavanja i uspostavljanja mira u skladu sa Poglavljima VI i VII Povelje Ujedinjenih nacija, i druge vojne operacije, koje se poduzimaju u skladu sa međunarodnim sporazumima ratificiranim zakonom;
3. organizirane međunarodne vojne operacije koje organizuju, odobre ili kojima rukovode Sjeveroatlanski savez (NATO) ili Evropska unija.⁶⁷

Delegiranje nadležnosti komandovanja: organ nadležan po Zakonu o ovlastima i organima strateškog komandovanja i rukovođenja Oružanim snagama Republike Albanije⁶⁸ može da izvrši prenos, u svrhu međunarodne vojne saradnje, dijelova svoje nadležnosti vojnog komandovanja na neku stranu državu ili međunarodnu organizaciju, te na isti način, on/ona može da prihvati ovlast koju preda vojni komandant neke strane države ili međunarodne organizacije. U svakom slučaju, organi nadležni za slanje vojnih jedinica u vojne operacije u inostranstvu moraju u aktu o slanju snaga definirati misiju i mandat ovih snaga. U provođenju definirane misije i mandata načelnik Generalštaba Oružanih snaga usvaja pravila angažmana za vojnu jedinicu.⁶⁹

Procedura za učešće Oružanih snaga Republike Albanije u operacijama kolektivne samoodbrane

1. Parlament Albanije zakonom utvrđuje učešće Oružanih snaga Republike Albanije u operacijama kolektivne samoodbrane u skladu sa stavom 1 člana 3. ovog zakona (*vidjeti tačku 1. gore*).

Parlament to čini na dva načina:

- a) ratifikacijom međunarodnih sporazuma koji sadrže i izražavaju princip operacija kolektivne samoodbrane;
 - b) u odsustvu takvog međunarodnog sporazuma, odobrenjem, od slučaja do slučaja.
2. U skladu sa prethodnom tačkom 1., Vijeće ministara odlučuje o prijedlogu ministra odbrane za učešće jedinica Oružanih snaga Republike Albanije u operacijama kolektivne samoodbrane.

⁶⁶ Član 2. Zakona br. 9363 od 24.3.2005., izmjene i dopune Zakon br. 10218 od 04.02.2010

⁶⁷ Član 3. navedenog Zakona

⁶⁸ Zakon br. 8671 od 26.10.2010., i izmjene i dopune

⁶⁹ Član 4. Zakona br. 9363 od 24.3.2005., izmjene i dopune Zakon br. 10218 od 04.02.2010

3. O odluci Vijeća ministara unaprijed se obavještavaju predsjednik i Parlament Republike Albanije.⁷⁰

*Procedura za učešće Oružanih snaga Republike Albanije u međunarodnim vojnim operacijama*⁷¹

1. Parlament Albanije zakonom utvrđuje učešće Oružanih snaga Republike Albanije u operacijama iz člana 3. stav 2 ovog zakona⁷², svaki slučaj posebno, definišući misiju i nivo učešća, ukoliko nije drugačije određeno međunarodnim sporazumom.
2. Vijeće ministara odlučuje o statusu i načinima učešća jedinica Oružanih snaga Republike Albanije u gore navedenim međunarodnim vojnim operacijama.
3. O odlukama Vijeća ministara odmah se obavještavaju predsjednik i Parlament Republike Albanije.
4. Vojnici Oružanih snaga Republike Albanije, koji služe u operacijama po članu 3. ovog zakona, uživaju socijalne beneficije prema važećim propisima, osim ako je drugačije utvrđeno ovim zakonom ili međunarodnim sporazumom koji je ratifikovala Republika Albanija.
5. Vijeće Ministara odlukom osigurava zaključenje ugovora o osiguranju u korist vojnog osoblja koje služi u jedinicama Oružanih snaga Republike i ispunjava ciljeve istaknute u dijelu 3 ovoga zakona, kojim se predviđa plaćanje ili kompenzacija u slučaju smrti.

Procedura za učešće Oružanih snaga Republike Albanije u međunarodnim vojnim operacijama koje organizira, odobri ili kojima rukovodi NATO ili Evropska unija

O učešću u ovim operacijama odlučuje, od slučaja do slučaja, Vijeće Ministara (na prijedlog ministra odbrane), definišući misiju, nivo učešća, trajanje operacije, kao i sve druge elemente potrebne za napredovanje vojnih operacija. Slanje albanskih vojnih jedinica odnosi se samo na one slučajeve kada je prethodno zaključen međunarodni sporazum o statusu albanskih vojnih snaga u zemlji gdje se izvodi vojna operacija.⁷³

Kada se ovakve operacije provode na teritoriji Albanije, o davanju dozvole za učešće stranih vojnih snaga odlučuje Parlament Albanije, od slučaja do slučaja, a na osnovu zahtjeva Vijeća ministara i u roku od sedam dana od datuma podnošenja zahtjeva.⁷⁴

Međunarodne vojne vježbe i međunarodne humanitarne misije

U svrhu međunarodne vojne saradnje i za pripremu nacionalne odbrane Oružane snage Republike Albanije mogu učestvovati u međunarodnim vojnim vježbama koje se održavaju van Republike Albanije ili u drugim aktivnostima koje organizira, odobrava ili kojima rukovodi NATO ili zemlje članice sporazuma PfP SOFA (Partnership for Peace - Status of Forces Agreement). Odluku o učešću Oružanih snaga Republike Albanije u vježbama i međunarodnim vojnim aktivnostima u inostranstvu do nivoa čete donosi ministar odbrane

⁷⁰ Član 5. Zakona br. 9363 od 24.3.2005., izmjene i dopune Zakon br. 10218 od 04.02.2010

⁷¹ Član 6. navedenog Zakona

⁷² Vojne operacije koje se izvode u cilju održavanja i uspostavljanja mira u skladu sa Poglavljima VI i VII Povelje Ujedinjenih nacija, i druge vojne operacije, koje se poduzimaju u skladu sa međunarodnim sporazumima ratificiranim zakonom.

⁷³ Član 7. navedenog Zakona

⁷⁴ Član 13. navedenog Zakona

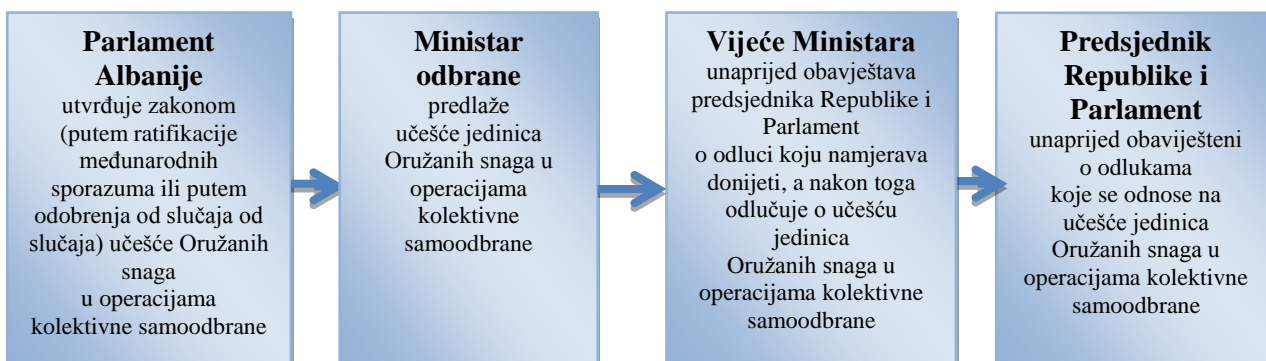
naredbom, a za nivo čete donosi Vijeće ministara.⁷⁵ Odluku o učešću Oružanih snaga Republike Albanije u međunarodnim humanitarnim misijama u inostranstvu donosi Vijeće ministara.⁷⁶ Osoblje Oružanih snaga Republike Albanije u međunarodnim organizacijama i međunarodnim vojnim štabovima postavlja ministar odbrane naredbom.⁷⁷

Sporazumi o statusu oružanih snaga

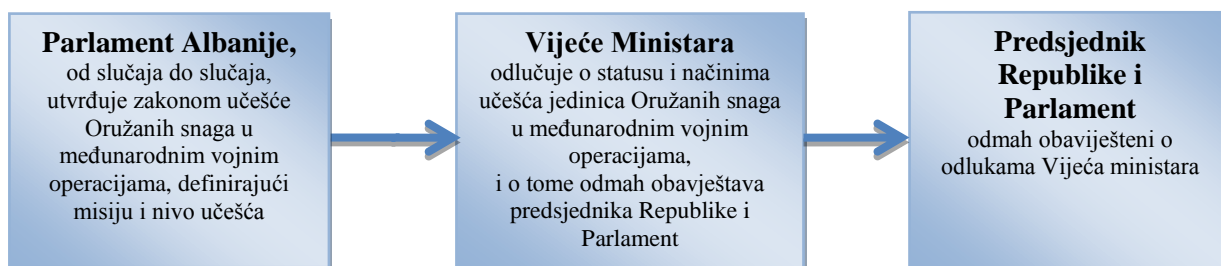
Republika Albanija, u skladu sa važećim propisima, može da potpiše i ratificira međunarodne sporazume koji daju pravni status Oružanim snagama Republike Albanije koje idu u drugu zemlju ili stranim vojnim snagama na teritoriji Republike Albanije. Vijeće ministara usvaja propise za provođenje sporazuma o statusu ovih snaga. Ministar odbrane potpisuje tehnički sporazum koji omogućava provođenje sporazuma o statusu ovih snaga. Pripadnici Oružanih snaga Republike Albanije (uključujući civilno osoblje), kao i članovi njihovih porodica, kada su na teritoriji strane države, podliježu propisima Albanije, sve dok je to u skladu sa međunarodnim sporazumima koje je Albanija ratificirala. Pripadnici stranih vojnih snaga i članovi njihovih porodica podliježu propisima Albanije kada su na njenom teritoriju, ukoliko nije drugačije predviđeno međunarodnim sporazumima i prihvaćenim pravilima i principima međunarodnog prava.⁷⁸

Slika 6. Procedura upućivanja pripadnika Oružanih snaga Albanije u misije u inozemstvu:

- a) Operacije kolektivne samoodbrane (u skladu sa međunarodnim ugovorima koji su ratificirani zakonom ili u cilju ispunjenja drugih zakonskih obaveza)



- b) Međunarodne vojne operacije (u skladu sa Poglavljima VI i VII Povelje UN-a ili u skladu sa međunarodnim sporazumima koji su ratificirani zakonom)



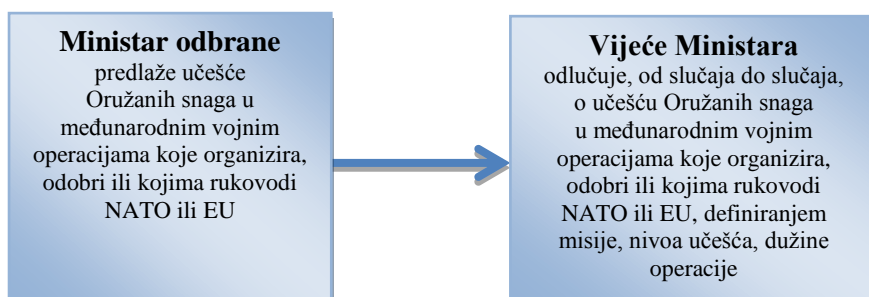
⁷⁵ Član 8. Zakona br. 9363 od 24.3.2005., izmjene i dopune Zakon br. 10218 od 04.02.2010

⁷⁶ Član 9. navedenog Zakona

⁷⁷ Član 10. navednog Zakona

⁷⁸ Član 20. navedenog Zakona

- c) Međunarodne vojne operacije koje organizira, odobrava ili kojima rukovodi NATO ili Evropska unija



G. Bugarska

*Ustav*⁷⁹

U skladu sa članom 84. tačka 11. Ustava, Državna skupština Bugarske odobrava svako upućivanje i korištenje oružanih snaga Bugarske izvan granica zemlje, kao i raspoređivanje stranih trupa na teritoriji zemlje ili njihov prelazak preko teritorije zemlje.

Predsjednik države je vrhovni komandant Oružanih snaga i nadležan je za proglašavanje ratnog stanja u slučaju oružanog napada na Bugarsku ili kad god je potrebno hitno djelovanje na osnovu međunarodnih obaveza, kao i za proglašavanje vanrednog stanja ili svakog drugog stanja hitnosti kad god Državna skupština ne zasjeda i ne može se sastati. Državna skupština se zatim bez odlaganja sastaje da bi potvrdila odluku.⁸⁰ Vijeće ministara obezbjeđuje javni red i državnu sigurnost i rukovodi državnom administracijom i Oružanim snagama.⁸¹

Zakon o odbrani i oružanim snagama

Procedura upućivanja Oružanih snaga Republike Bugarske izvan teritorije Bugarske propisana je *Zakonom o odbrani i oružanim snagama*⁸², koji je stupio na snagu 12.05.2009⁸³. U *Poglavlju tri, dio II ovog Zakona* posvećen je upućivanju i korištenju oružanih snaga Republike Bugarske izvan teritorije zemlje.

Oružane snage Republike Bugarske mogu biti upućene i korištene izvan teritorije zemlje samostalno ili u okviru osoblja međunarodnih formacija, uz poštovanje propisa Bugarske,

⁷⁹ Internetska stranica <http://legislationline.org/> (preuzeto 01.06.2011.)

⁸⁰ Član 100. stav (1) i stav (5) Ustava

⁸¹ Član 105. stav (2) Ustava

⁸² Internetska stranica Ministarstva odbrane <http://www.md.government.bg/> (preuzeto 26.05.2011.), internetska stranica National Intelligence Service <http://www.nrs.bg/> (preuzeto 31.05.2011.)

⁸³ Izmjene i dopune 15. septembra 2009. (Službeni glasnik Bugarske broj 74), 16. oktobra 2009. (Službeni glasnik broj 82), 24. novembra 2009. (Službeni glasnik broj 93), 15. decembra 2009. (Službeni glasnik broj 99), 26. februara 2010. (Službeni glasnik broj 16), 9. novembra 2010. (Službeni glasnik broj 88), 14. decembra 2010. (Službeni glasnik broj 98) i 28. decembra 2010. (Službeni glasnik broj 101).

ciljeva i principa Statuta NATO-a i drugih međunarodnih ugovora koji su na snazi za Republiku Bugarsku, uzimajući u obzir državne interese.⁸⁴

Državna skupština odobrava upućivanje i korištenje oružanih snaga izvan teritorije Republike Bugarske u političke i vojne svrhe.⁸⁵

Članom 63. propisano je da Vijeće ministara odobrava upućivanje i korištenje oružanih snaga izvan teritorije zemlje u svrhu izvršavanja savezničkih obaveza koje proizlaze iz međunarodnog ugovora koji je Republika Bugarska ratificirala i koji je stupio na snagu, a kojim se uspostavlja savez političke i vojne prirode, u svrhu učešća u humanitarnim misijama i u svrhu učešća u akcijama koje nemaju političku i vojnu prirodu (osim slučajeva iz člana 64.)

U skladu sa članom 64., ministar odbrane odobrava upućivanje i korištenje izvan teritorije Republike Bugarske:

1. do 300 vojnih lica i/ili vojne opreme bez oružja i/ili do tri vojna aviona, i/ili jednog vojnopomorskog broda do vrste fregate s posadama radi učešća u aktivnostima po članu 63. tačka 3.⁸⁶;
2. do 200 vojnih lica i/ili vojne opreme, i/ili do tri vojnopomorska broda uključujući do vrste fregate, i/ili do pet vojnih aviona s posadama na teritoriji savezničke države radi učešća u aktivnostima po članu 63. tačka 3.⁸⁷;
3. vojnih medicinskih timova i poljskih bolnica za medicinsku podršku borbenim akcijama i/ili radi sprječavanja i prevazilaženja posljedica epidemija i drugih masovnih bolesti koje prijete značajnom dijelu stanovništva date teritorije.

O svojim odlukama po članu 63. i 64. Vijeće ministara i ministar odbrane odmah obavještavaju Državnu skupštinu i predsjednika Republike, a ministar odbrane obavještava još i Vijeće ministara. U slučaju nedoumice što se tiče svrhe upućivanja i korištenja oružanih snaga izvan teritorije zemlje, odlučuje Državna skupština.⁸⁸

Državni organi obavještavaju javnost o svojoj odluci da upute i koriste oružane snage izvan teritorije Republike Bugarske, u skladu sa državnim propisima o zaštiti povjerljivih informacija i međunarodnim sporazumima u kojima je Republika Bugarska strana – ugovornica.⁸⁹

Oružane snage se koriste u skladu sa ciljevima i motivima navedenim u odluci o upućivanju i u operativnim planovima misija i operacija. Izmjene ciljeva i motiva dozvoljene su samo u vidu nove odluke. U svrhu utvrđivanja prirode akcija radi kojih se Oružane snage upućuju izvan teritorije zemlje, tijela iz člana 63. i 64. (Vijeće ministara i ministar odbrane) podnose

⁸⁴ Član 61. Zakona o odbrani i oružanim snagama

⁸⁵ Član 62. navedenog Zakona

⁸⁶ Učešće u akcijama koje nisu političke i vojne prirode.

⁸⁷ Učešće u akcijama koje nisu političke i vojne prirode.

⁸⁸ Član 65. stav (1) i stav (2) Zakona o odbrani i oružanim snagama

⁸⁹ Član 67. navedenog Zakona

izvještaj o ciljevima i motivima, sredstvima za postizanje tih ciljeva, procedurama i organizaciji oružanih snaga koje učestvuju.⁹⁰

Oružane snage koje učestvuju u misijama i operacijama izvan teritorije zemlje poštuju odredbe propisa Bugarske, Povelje Ujedinjenih nacija, međunarodnih sporazuma u kojima je Republika Bugarska strana i normi međunarodnog humanitarnog prava, uzimajući u obzir državne interese. Načelnik Generalštaba sastavlja pravila angažiranja za svako učešće vojnih lica Bugarske u operacijama i misijama izvan teritorije Republike Bugarske. Kada vojna lica Bugarske učestvuju u multinacionalnim formacijama za koje su sačinjena zajednička pravila angažiranja, ta pravila se primjenjuju na vojna lica Oružanih snaga Bugarske u mjeri u kojoj nisu u suprotnosti s ovim Zakonom, propisima o njegovom provođenju, statutima Oružanih snaga Republike Bugarske i pravilima koja je sastavio načelnik Generalštaba. Pravila angažiranja su obavezujuća za vojna lica Oružanih snaga Bugarske, a osobe koje ih prekrše snose disciplinsku odgovornost i mogu biti opozvane iz učešća u misiji i operaciji.⁹¹

U operacijama i misijama izvan teritorije Republike Bugarske mogu učestvovati i državljani Bugarske koji imaju ugovor o službi u stalnoj rezervi. Tada im se, dok traje operacija ili misija, dodjeljuje vojni čin potreban za njihovu poziciju (Član 70. stav (1)). Osim toga, u misijama i operacijama izvan teritorije zemlje mogu učestvovati i oficiri Državne agencije za bezbjednost, pod uslovima i procedurama koje utvrđuje akt Vijeća ministara, i državljani Bugarske sa potrebnim obrazovanjem i kvalifikacijama, pod uslovima i procedurama koje utvrđuje akt Vijeća ministara, pri čemu ni jedni ni drugi nisu dio Oružanih snaga.⁹²

Prema članu 71., ministar odbrane šalje vojna lica Bugarske da učestvuju u operacijama i misijama izvan teritorije zemlje na period od maksimalno šest mjeseci (s tim što se taj period može jednom produžiti bez saglasnosti vojnog lica do 30 kalendarskih dana naredbom ministra odbrane na potkrijepljeni prijedlog načelnika Generalštaba). Oni mogu biti ponovo poslani u takve operacije i misije tek nakon šest mjeseci pauze. Uz prethodnu pisanu saglasnost vojnog lica prvi navedeni rok se može produžiti, a drugi rok skratiti.

Operativna komanda nad oružanim snagama upućenim izvan teritorije zemlje provodi se u skladu s odlukama međunarodnih organizacija ili međunarodnim sporazumima koji se odnose na mandat konkretne operacije ili misije, pri čemu državnu kontrolu nad ovim snagama provodi komandant Zajedničke operativne komande.⁹³

Prilikom prelaska državne granice Republike Bugarske vojna lica pokazuju svoju vojnu kartu ili pasoš i naredbu za kretanje koju je izdao ministar odbrane ili zvaničnik kojega je on ovlastio, a koja potvrđuje da su osoba ili grupa osoba članovi oružanih snaga i da idu na naređenu destinaciju. U naredbi se navode sistem i broj vatrenog oružja koje vojna lica nose.⁹⁴ Ministar finansija donosi akt kojim se utvrđuju procedure za prijavu roba Ministarstva odbrane što će ih koristiti oružane snage i procedure za njihovu jednostavniju carinsku kontrolu.⁹⁵

⁹⁰ Član 68. Zakona o odbrani i oružanim snagama

⁹¹ Član 69. navedenog Zakona

⁹² Član 70. stav (2), (3), (4) navedenog Zakona

⁹³ Član 72. navedenog Zakona

⁹⁴ Član 73. navedenog Zakona

⁹⁵ Član 74. navedenog Zakona

Finansiranje učešća oružanih snaga u operacijama i misijama izvan teritorije zemlje obezbjeđuje se iz državnog budžeta, tj. iz budžeta Ministarstva odbrane odobrenog za tu godinu, a ministar odbrane organizira i koordinira kompletan rad na obezbjeđivanju, opremanju i pripremi jedinica oružanih snaga koje se upućuju izvan teritorije zemlje.⁹⁶

Slika 7. Procedura upućivanja pripadnika oružanih snaga Bugarske u misije u inozemstvu:



H. Hrvatska

Procedura upućivanja pripadnika Oružanih snaga u misije izvan teritorije Republike Hrvatske propisana je Ustavom, Zakonom o odbrani i Zakonom o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske, policije, civilne zaštite te državnih službenika i namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu. U principu, Oružane snage mogu prijeći granice Republike Hrvatske ili djelovati preko njezinih granica na temelju odluke Hrvatskoga sabora, koju predlaže državna Vlada uz prethodnu suglasnost predsjednika Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Predsjednik Republike). Vladin prijedlog odluke se temelji na prijedlogu nadležnog ministra na koji je suglasnost dao ministar nadležan za vanjske poslove.

O aktivnostima iz ove oblasti predsjednik države i Vlada jednom godišnje podnose izvještaje Hrvatskom saboru. Ministarstva, odnosno državne upravne organizacije pružaju stručnu pomoć iz svog djelokruga u postupku upućivanja pripadnika Oružanih snaga u inozemstvo, prelaska državne granice, praćenja njihovog rada i boravka u inozemstvu te povlačenja iz inozemstva i njihovog povratka u Hrvatsku.

U mirovne operacije i druge aktivnosti u inozemstvu mogu se upućivati samo obučeni i prethodno pripremljeni pripadnici Oružanih snaga iz aktivnog sastava. Pripadnici rezervnog sastava Oružanih snaga mogu biti upućeni u inozemstvo samo radi pružanja humanitarne pomoći te sudjelovanja u vježbama i obuci na temelju međunarodnih ugovora, i to pripadnici koji su se na to posebno obavezali ugovorom. U mirovne operacije i druge aktivnosti u inozemstvu ne mogu biti upućeni pripadnici regrutnog sastava Oružanih snaga. Sredstva potrebna za navedene aktivnosti osiguravaju se u državnom budžetu Republike Hrvatske.

Ustav Republike Hrvatske

⁹⁶ Član 75. i 76. Zakona o odbrani i oružanim snagama

U Ustavu Republike Hrvatske⁹⁷ propisano je da Oružane snage Republike Hrvatske štite njezin suverenitet i neovisnost te brane njezinu teritorijalnu cjelovitost, a u tome im pomoć mogu pružiti i države saveznice u skladu sa sklopljenim međunarodnim ugovorima.

Oružane snage država saveznica mogu prijeći granicu i ući u Republiku Hrvatsku ili djelovati unutar njezinih granica u skladu sa sklopljenim međunarodnim ugovorima, na temelju odluke Hrvatskoga sabora, koju predlaže Vlada Republike Hrvatske uz prethodnu suglasnost Predsjednika Republike Hrvatske.

Republika Hrvatska može pružiti pomoć državama saveznicama u slučaju oružanog napada na jednu ili više njih u skladu sa sklopljenim međunarodnim ugovorima, na temelju odluke Hrvatskoga sabora, koju predlaže Vlada Republike Hrvatske uz prethodnu suglasnost Predsjednika Republike Hrvatske.

Oružane snage Republike Hrvatske mogu prijeći njezine granice ili djelovati preko njezinih granica na temelju odluke Hrvatskoga sabora, koju predlaže Vlada Republike Hrvatske uz prethodnu suglasnost Predsjednika Republike Hrvatske.

Navedene odluke Hrvatski sabor donosi većinom glasova svih zastupnika. Ako Predsjednik Republike Hrvatske uskrati potrebnu saglasnost, Hrvatski sabor odluku donosi dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika.⁹⁸

Osim toga, Ustavom je propisana procedura upućivanja Oružanih snaga u inozemstvo radi vježbi, obuke i pružanja humanitarne pomoći.

Oružane snage Republike Hrvatske mogu prijeći granice Republike Hrvatske radi vježbi i obuke u okviru međunarodnih organizacija kojima je Republika Hrvatska pristupila ili pristupa na temelju međunarodnih ugovora te radi pružanja humanitarne pomoći, na temelju odluke Vlade Republike Hrvatske uz prethodnu suglasnost Predsjednika Republike Hrvatske.⁹⁹

Zakon o odbrani

Iz Zakona o odbrani¹⁰⁰ navest ćemo samo neke dijelove koji se odnose na oblast upućivanja Oružanih snaga izvan teritorije Republike Hrvatske.

Prema ovom Zakonu Ministarstvo obrane i Oružane snage provode pripreme za sudjelovanje u međunarodnim mirovnim i humanitarnim operacijama.¹⁰¹ U dijelu koji precizira nadležnosti tijela državne vlasti i uprave u području odbrane, Zakon definira da Hrvatski sabor, pored ostalog:

- odlučuje o izlasku ili djelovanju Oružanih snaga izvan granica Republike Hrvatske, osim u slučajevima izlaska ili djelovanja u sklopu vježbi u okviru međunarodnih odbrambenih organizacija kojima je Republika Hrvatska pristupila ili pristupa na temelju međunarodnih ugovora te radi pružanja humanitarne pomoći;
- odlučuje o održavanju međunarodnih vojnih vježbi u Republici Hrvatskoj u kojima sudjeluju oružane snage država koje nisu u okviru međunarodnih odbrambenih organizacija kojima je Republika Hrvatska pristupila ili pristupa na temelju međunarodnih ugovora te o njihovom ulasku u Republiku Hrvatsku;

⁹⁷ Izvor: internetska stranica Hrvatskog sabora: www.sabor.hr/

⁹⁸ Član 7. stav 3., 4., 5., 6. i 7. Ustava Republike Hrvatske

⁹⁹ Član 7. st. 8 Ustava Republike Hrvatske

¹⁰⁰ Izvor: internetska stranica Narodnih novina Hrvatske: www.nn.hr/

¹⁰¹ Član 4. Zakona o odbrani Republike Hrvatske

- odlučuje o sudjelovanju Oružanih snaga u međunarodnim vojnim vježbama izvan Republike Hrvatske u kojima sudjeluju jedinice oružanih snaga država koje nisu u okviru međunarodnih obrambenih organizacija kojima je Republika Hrvatska pristupila ili pristupa na temelju međunarodnih ugovora.¹⁰²

Sudjelovanje pripadnika Oružanih snaga u međunarodnim, humanitarnim i drugim operacijama izvan granica Republike Hrvatske uređuje se posebnim zakonom.¹⁰³

Zakon o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske, policije, civilne zaštite te državnih službenika i namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu

Procedura slanja pripadnika Oružanih snaga u misije izvan teritorije matične države detaljno je propisana Zakonom o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske, policije, civilne zaštite te državnih službenika i namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu¹⁰⁴. Ovim Zakonom je definirano da se mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu smatraju:

- aktivnosti za postizanje i očuvanje mira,
- aktivnosti u okviru mirovnih snaga i mirovnih misija,
- sudjelovanje u vježbama i obuci,
- pružanje humanitarne pomoći,
- aktivnosti za poticanje razvoja demokratije, pravne sigurnosti i zaštite ljudskih prava u okviru međunarodnih organizacija i saveza,
- druge aktivnosti na koje se Republika Hrvatska obavezala na temelju posebnoga međunarodnog ugovora. Pod pružanjem humanitarne pomoći u smislu odredaba ovoga Zakona smatra se i pružanje pomoći u slučaju prirodnih, tehničko-tehnoloških ili ekoloških događaja koji opsegom ili intenzitetom ili neočekivanošću ugroze zdravlje ili ljudske živote ili imovinu veće vrijednosti ili okoliš, a čiji nastanak nije moguće spriječiti ili posljedice otkloniti redovitim djelovanjem nadležnih tijela područja na kojem je događaj nastao, te pružanje pomoći u slučaju ratnih razaranja i terorizma.¹⁰⁵

Prema ovom Zakonu, odluku o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu, prelasku državne granice i njihovom djelovanju u inozemstvu donosi Hrvatski sabor na prijedlog Vlade Republike Hrvatske uz prethodnu suglasnost Predsjednika Republike Hrvatske.

Pripadnike Oružanih snaga Republike Hrvatske u mirovne operacije i druge aktivnosti u inozemstvo na temelju odluke Hrvatskoga sabora upućuje Predsjednik Republike, kao vrhovni zapovjednik.¹⁰⁶

Iznimno od prethodno navedene odredbe, Hrvatski sabor može donijeti navedenu odluku bez prethodne suglasnosti Predsjednika Republike uz uvjete utvrđene Ustavom Republike Hrvatske, odnosno u tom slučaju odluku donosi dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika. Kada su u pitanju vježbe i obuke u inozemstvu u okviru međunarodnih

¹⁰² Član 6. stav 2 tačke 6,7 i 8 Zakona o odbrani Republike Hrvatske

¹⁰³ Član 109. Zakona o odbrani Republike Hrvatske

¹⁰⁴ Izvor: internetska stranica Narodnih novina Hrvatske: www.nn.hr

¹⁰⁵ Član 2. Zakona o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske, policije, civilne zaštite te državnih službenika i namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu

¹⁰⁶ Član 4. navedenog Zakona

organizacija kojima je Republika Hrvatska pristupila ili pristupa na temelju međunarodnih ugovora te radi pružanja humanitarne pomoći, u tim situacijama odluku o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga donosi Vlada Republike Hrvatske.

Zakon je propisao da prijedlog o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu Hrvatskom saboru podnosi Vlada na temelju prijedloga nadležnog ministra na koji je suglasnost dao ministar nadležan za vanjske poslove.¹⁰⁷

Kada je u pitanju upućivanje radi pružanja humanitarne pomoći i upućivanje radi vježbi i obuke u okviru međunarodnih organizacija kojima je Hrvatska pristupila ili pristupa, Zakon je odredio da odluku o tome donosi Predsjednik Republike, u prvom slučaju na temelju prethodne odluke Vlade, a u drugom slučaju kao vrhovni zapovjednik.

Zakon je definirao i procedure upućivanja pripadnika Oružanih snaga za vrijeme ratnog stanja te u slučaju neposredne ugroženosti neovisnosti, jedinstvenosti i opstojnosti Republike Hrvatske. Ako se u tim situacijama i iz navedenih razloga Hrvatski sabor ne može sastati, o upućivanju pripadnika Oružanih snaga u inozemstvo, prelasku državne granice i njihovu sudjelovanju u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu, na temelju svojih ustavnih ovlasti Predsjednik Republike odlučuje uredbama, a podnosi ih na potvrdu Hrvatskom saboru čim se Hrvatski sabor sastane.

Također je predviđeno da Hrvatski sabor može prilikom utvrđivanja ratnog stanja donijeti prethodnu odluku o upućivanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske u inozemstvo, prelasku državne granice i njihovom djelovanju u inozemstvu.

U članu koji definira promjenu mandata i povlačenje u slučaju izvanrednih okolnosti navedeno je da: U slučaju nepredviđene promjene mandata za provedbu mirovne operacije i drugih aktivnosti u inozemstvu radi potrebe za primjenom sile ili prijetnje silom, prethodnu odluku o nastavku sudjelovanja, odnosno o potrebi povlačenja pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske donosi Hrvatski sabor, samoinicijativno ili na prijedlog Predsjednika Republike ili Vlade Republike Hrvatske.¹⁰⁸

Na temelju prethodne odluke Hrvatskoga sabora Predsjednik Republike donosi odluku o povlačenju. Ako su pripadnici Oružanih snaga Republike Hrvatske u inozemstvu izloženi pogibelji, Predsjednik Republike može donijeti odluku o njihovu trenutačnom povlačenju, a navedenu odluku Predsjednik Republike podnijet će na potvrdu Hrvatskom saboru na prvom sljedećem zasjedanju.

Predsjednik i Vlada u okviru svoga djelokruga podnose Hrvatskom saboru godišnje izvještaje o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu.¹⁰⁹

Ministarstva, odnosno državne upravne organizacije pružaju stručnu pomoć iz svog djelokruga u postupku upućivanja pripadnika Oružanih snaga u inozemstvo, prelaska državne

¹⁰⁷ Član 6. Zakona o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske, policije, civilne zaštite te državnih službenika i namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu

¹⁰⁸ Član 11. navedenog Zakona

¹⁰⁹ Član 14. navedenog Zakona

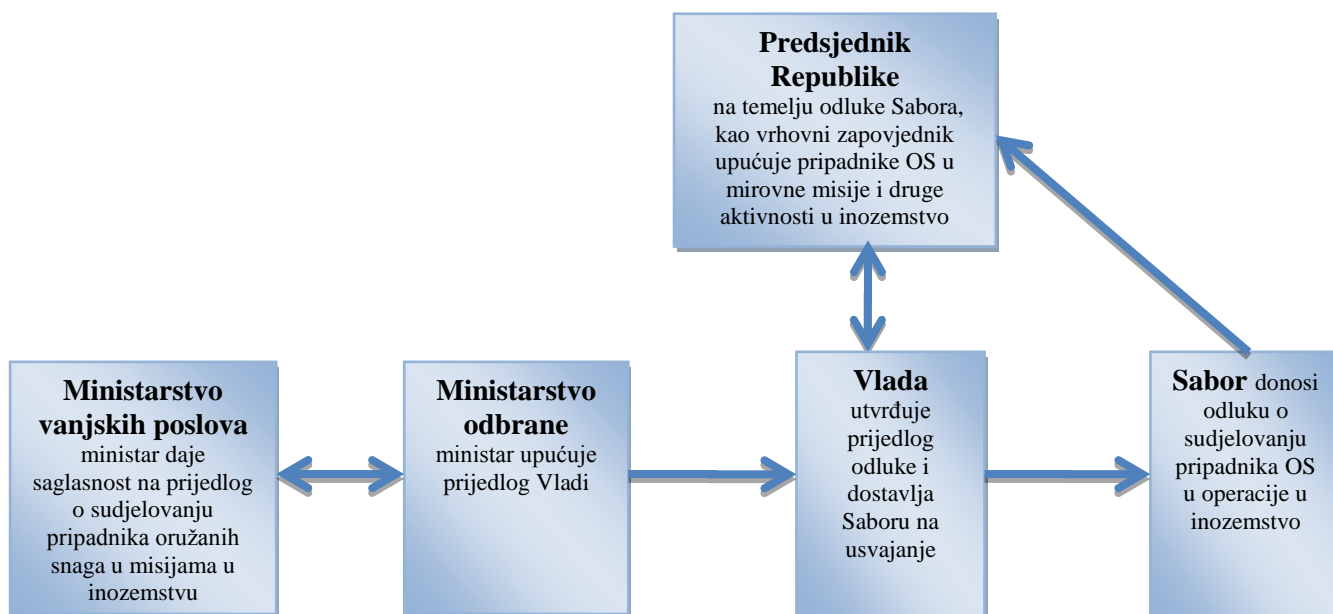
granice, praćenja njihova rada i boravka u inozemstvu te povlačenja iz inozemstva i njihovog povratka u Republiku Hrvatsku.

Zakon je odredio da se u mirovne operacije i druge aktivnosti u inozemstvu mogu upućivati samo obučeni i prethodno pripremljeni pripadnici Oružanih snaga i iz aktivnog sastava. Pripadnici rezervnog sastava Oružanih snaga mogu biti upućeni u inozemstvo samo radi pružanja humanitarne pomoći te sudjelovanja u vježbama i obuci na temelju međunarodnih ugovora, i to pripadnici koji su se na to posebno obavezali ugovorom. U mirovne operacije i druge aktivnosti u inozemstvu ne mogu biti upućeni pripadnici regrutnog sastava Oružanih snaga Republike Hrvatske.

U slučajevima ozljeda, ranjavanja ili smrti za vrijeme sudjelovanja u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu primjenjuju se propisi o naknadi štete međunarodne organizacije pod čijim se pokroviteljstvom provodi mirovna operacija ili druga aktivnost u inozemstvu. Republika Hrvatska jamči ostvarivanje prava na naknadu štete najmanje u iznosima predviđenim općim propisima obveznog prava Republike Hrvatske.¹¹⁰

Zakon određuje da se sredstva potrebna za financiranje priprema, opremanja, upućivanja i sudjelovanja pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske i njihovog povlačenja iz mirovnih operacija i drugih aktivnosti u inozemstvu osiguravaju u državnom budžetu.

Slika 8. Procedura upućivanja pripadnika Oružanih snaga u misije izvan teritorije Republike Hrvatske:



¹¹⁰ Član 21. Zakona o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske, policije, civilne zaštite te državnih službenika i namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu

I. Rumunija

*Ustav*¹¹¹

Ustavom je propisano da će oružane snage, u skladu sa zakonom i međunarodnim ugovorima u kojima je Rumunija strana-ugovornica, doprinositi kolektivnoj odbrani u sistemima vojnih saveza i učestvovati u misijama čuvanja mira i ponovnog uspostavljanja mira. Strane trupe mogu ući, stacionirati se, provoditi operacije ili prolaziti preko teritorije Rumunije samo u skladu sa zakonom ili međunarodnim ugovorima u kojima je Rumunija strana-ugovornica.¹¹² Također je propisano da je Vrhovno vijeće za nacionalnu odbranu nadležno za organiziranje i koordiniranje aktivnosti koje se odnose na odbranu i sigurnost zemlje i na učešće u međunarodnom održavanju sigurnosti i kolektivnoj odbrani u sistemima vojnih saveza, kao i u misijama čuvanja mira i ponovnog uspostavljanja mira.¹¹³

Članovi Vrhovnog vijeća za nacionalnu odbranu su: predsjednik Rumunije – predsjedavajući Vijeća, premijer – potpredsjednik Vijeća, ministar odbrane, ministar administracije i unutrašnjih poslova, ministar vanjskih poslova, ministar pravde, ministar ekonomije i trgovine, ministar javnih finansija, direktor Obavještajne službe, direktor Vanjske obavještajne službe, šef Generalštaba i savjetnik predsjednika za nacionalnu sigurnost.¹¹⁴

*Zakon 42/2004 o učešću oružanih snaga u misijama izvan teritorije Rumunije*¹¹⁵

U skladu s ovim zakonom postoji nekoliko vrsta misija izvan državne teritorije u kojima oružane snage Rumunije mogu učestvovati:

- kolektivna odbrana,
- čuvanje mira,
- humanitarna pomoć,
- koalicija,
- zajedničke ili individualne vježbe,
- ceremonijalna.

Kad se radi o misijama kolektivne odbrane, čuvanja mira, humanitarne pomoći i koalicije, Vrhovno vijeće za nacionalnu odbranu mora do 30. juna svake godine “*analizirati i odlučiti*” o prijedlozima Ministarstva odbrane o snagama i sredstvima koja će biti korištena sljedeće godine za ove vrste misija. Na osnovu te odluke Vrhovnog vijeća za nacionalnu odbranu Vlada dodjeljuje potrebna sredstva u državnom budžetu.

Odluku o upućivanju rumunskih trupa u navedene misije donosi predsjednik Rumunije, a Vrhovno vijeće za nacionalnu odbranu u tom pogledu ima konsultativnu ulogu. Lanac odlučivanja je sljedeći:

- premijer predlaže učešće u misijama izvan teritorije zemlje;

¹¹¹ Izvor: internetska stranica Predstavničkog doma Parlamenta Rumunije <http://www.cdep.ro/> (pristupljeno 07.06.2011.)

¹¹² Član 118. stav (1) i stav (5) Ustava

¹¹³ Član 119. Ustava

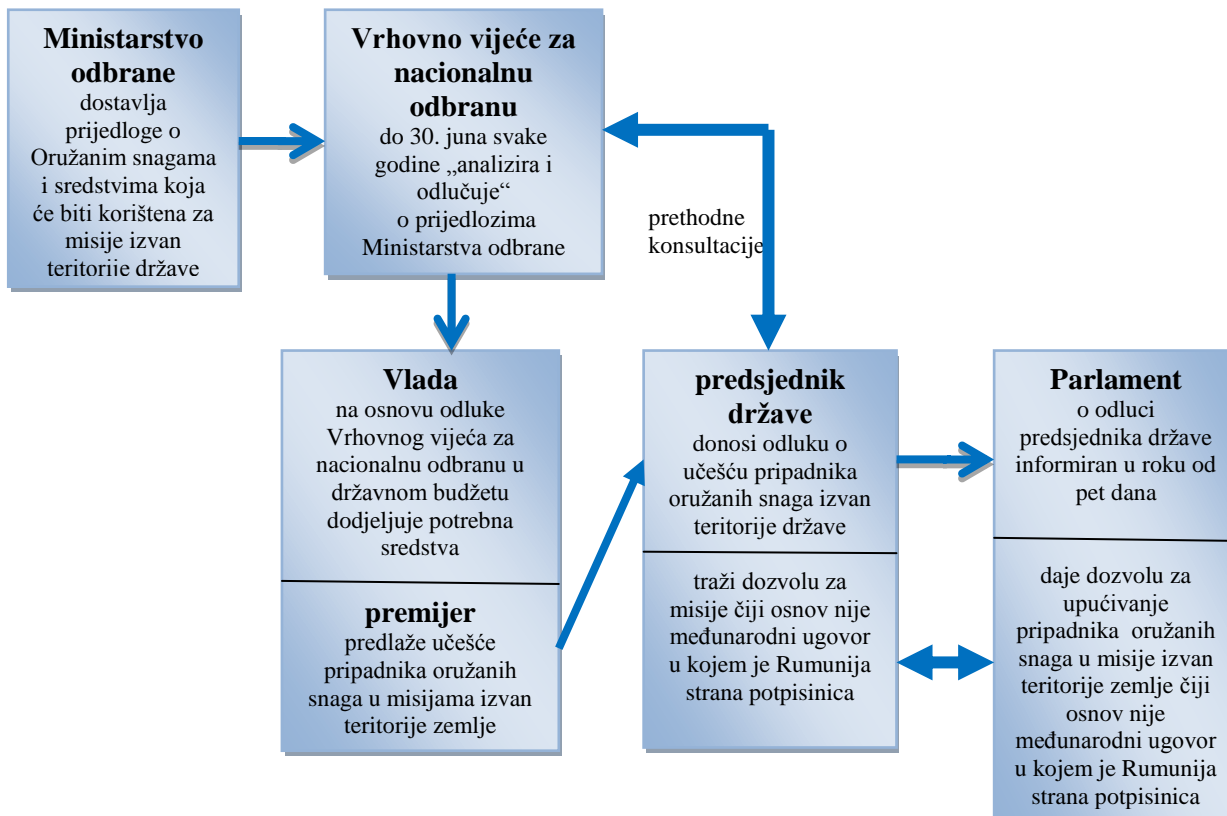
¹¹⁴ Izvor: http://www.cnss-summitbucharest.eu/securitate_nationala_en.html (preuzeto 08.06.2011.)

¹¹⁵ Izvor: Answer to the Questionnaire on the Code of Conduct on Politico-military Aspects of Security (FSC DEC/2/09), 19. april 2011., str. 12, www.osce.org; Voinescu, Sever, Dudu Ionescu, Constantin, The Supreme Council of National Defense: the main instrument of decisionmaking of Romanian security policy, Institute for Public Policy, Bucharest, June 2005, str. 18, internetska stranica Instituta za javne politike <http://www.ipp.ro/>

- predsjednik države se konsultira sa Vrhovnim vijećem za nacionalnu odbranu, zatim donosi odluku i o svojoj odluci informira Parlament u roku do pet dana.

Ako se radi o misiji čiji osnov nije međunarodni ugovor u kojem je Rumunija strana-ugovornica, tada nije dovoljna samo informacija nego predsjednik države ima obavezu da traži dozvolu Parlamenta da trupe budu upućene u misiju izvan zemlje.

Slika 9. Upućivanje pripadnika oružanih snaga Rumunije u međunarodne misije i operacije u inozemstvu:



J. Slovenija

Ustav

Ustav¹¹⁶ Republike Slovenije propisuje da Državni zbor odlučuje o upotrebi odbrambenih snaga. Kada se Državni zbor ne može sastati, o pitanjima upotrebe odbrambenih snaga odlučuje predsjednik Republike. Odluke mora podnijeti na potvrdu Državnom zboru odmah kada se Državni zbor sastane.¹¹⁷

*Zakon o odbrani*¹¹⁸

Zakon o odbrani navodi da je izvršavanje obaveza koje je država preuzela u međunarodnim organizacijama i međunarodnim ugovorima zadatak Slovenske vojske.¹¹⁹ Vojna odbrana izvan države podrazumijeva da:

- prilikom povećane opasnosti od napada ili neposredne vojne opasnosti, u ratnom ili vanrednom stanju, u skladu s ovim Zakonom, odlukama Državnog zbora i sklopljenim međunarodnim ugovorima, vojnu službu izvan države obavljaju, pored pripadnika stalnog sastava, i pripadnici vojnog sastava koji su odslužili vojni rok i raspoređeni su u jedinice poslane na obavljanje vojne službe izvan države;
- jedinice iz prethodnog stava izvršavaju odluke zajedničke komande u skladu sa međunarodnim ugovorima. Statusna i druga prava, odgovornosti i obaveze pripadnika tih jedinica izvršavaju se prema ovom Zakonu, na osnovu propisa donesenih na osnovu njega i pravila službe u Slovenskoj vojsci, ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno.¹²⁰

Dio VI navedenog Zakona odnosi se na vođenje i nadzor odbrane države i definira odgovornosti državnih organa o tom pitanju. Propisano je da Državni zbor određuje temeljne smjernice organizacije i provedbu odbrane i pri tome osobito:

- objavljuje ratno stanje na prijedlog Vlade, ako je izvršen napad na državu odnosno na državu ili države s kojima je Republika Slovenija u savezništvu na osnovu međunarodnih ugovora;
- odlučuje o općoj mobilizaciji i upotrebi Slovenske vojske u vrijeme vanrednog stanja, ako je ono objavljeno zbog povećane opasnosti od napada na državu ili neposredne ratne opasnosti koja je nastala zbog povećane opasnosti od napada na državu ili države s kojima je Republika Slovenija u savezništvu na osnovu međunarodnih ugovora.

Državni zbor se brine da je s objavljivanjem ratnog stanja usvojena i odluka o provedbi opće mobilizacije i upotrebi Slovenske vojske. Prilikom povećane opasnosti od napada ili neposredne ratne opasnosti u skladu s ovim Zakonom ili prilikom napada na državu ili države s kojima je Republika Slovenija u savezništvu na osnovu međunarodnih ugovora, Državni zbor može odlučiti o mobilizaciji i upotrebi vojske i ako nije objavljeno ratno stanje.¹²¹

¹¹⁶ Izvor: internetska stranica predsjednika Republike Slovenije: <http://www.up-rs.si/> (preuzeto 31.5.2011.)

¹¹⁷ Član 92. st. .2. i 3. Ustava Republike Slovenije

¹¹⁸ Izvor: internetska stranica Uradnog lista Republike Slovenije: <http://www.uradni-list.si/> (preuzeto 1.6.2011.)

¹¹⁹ Član 37. st.1.4. Zakona o odbrani

¹²⁰ Član 48.c Zakona o odbrani

¹²¹ Član 82. st. 1.2. i 1.4 i st. 2. Zakona o odbrani

Predsjednik Republike na prijedlog Vlade, odlučuje o upotrebi Slovenske vojske, uvođenju radne i materijalne obaveze te općoj mobilizaciji u vrijeme vanrednog stanja, ako se Državni zbor ne može sastati u skladu s ovim Zakonom.¹²²

Vlada odlučuje o sudjelovanju Slovenske vojske u izvršavanju obaveza preuzetih u međunarodnim organizacijama te usvaja godišnje planove osposobljavanja vojske izvan države i osposobljavanja inozemnih vojnih jedinica u Republici Sloveniji u skladu s međunarodnim ugovorima. Vlada odlučuje i o sudjelovanju Slovenske vojske u izvršavanju priprema i zadataka zajedničke odbrane u skladu s planovima, s državom ili državama s kojima je država u savezništvu na osnovu međunarodnih ugovora, pri čemu ne mora odlučivati o objavljivanju vanrednog ili ratnog stanja te o upotrebi pripadnika rezervnog sastava raspoređenih u vojni sastav Vojske za vojnu odbranu, što je u nadležnosti Državnog zbora.¹²³

Obaveze iz međunarodnih ugovora definirane su članom 84.a, koji navodimo u cjelosti:

“Vlada može u skladu sa zaključenim međunarodnim ugovorima zbog odbrambenih potreba:

- dozvoliti korištenje zračnog prostora za prelete aviona savezničkih država, uključujući oružje i izvidničku opremu;
- dozvoliti tranzit vojnih jedinica savezničkih država zrakom, kopnom i morem, u pravilu na osnovu principa uzajamnosti, ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno.

U miru, na prijedlog ministra odbrane, Vlada može pripadnicima oružanih snaga drugih država u toku njihovog boravka u Republici Sloveniji priznati jednak status koji priznaje pripadnicima oružanih snaga savezničkih država na osnovu međunarodnih ugovora, ako ne ugrožavaju sigurnost Republike Slovenije.

Vlada na prijedlog ministra odbrane odlučuje o stacioniranju jedinica oružanih snaga država s kojima je država u savezništvu na osnovu međunarodnih ugovora.

Vlada na prijedlog ministra odbrane može odrediti zadatke i postupke za obavljanje nadzora zračnog prostora, uključujući i avione snaga savezničkih država.”

Zakon propisuje i prava pripadnika oružanih snaga.

- Pripadniku koji u miru obavlja vojnu službu odnosno službu izvan države prilikom izvršavanja obaveza preuzetih u međunarodnim organizacijama ili međunarodnim ugovorima pripada plaća s dodacima po osnovama i kriterijima koje određuje Vlada.
- Pripadniku iz ranijeg stava plata se obračunava sa osnovama i dodacima kao da radi u prosjeku 174 sata mjesečno. Ako pripadnik obavlja službu izvan države samo povremeno ili nekoliko dana, a inače obavlja redovnu službu, pripada mu plata za radne dane izvan države, pri čemu ti dani ne utiču na obavljeni redovni mjesečni rad u državi.
- S pripadnikom iz prvog stava ovog člana se u pravilu zaključuje poseban ugovor kojim se uređuju njegova prava i dužnosti za vrijeme obavljanja službe u drugoj državi. Posebni ugovori se u pravilu ne sklapaju ako sudjeluje u vojnim vježbama ili drugim oblicima osposobljavanja. Za vrijeme obavljanja službe u drugim državama pripadnik mora biti posebno osiguran za slučaj povrede ili smrti.
- Nakon objave vojnog ili vanrednog stanja odnosno nakon donošenja odluke o upotrebi vojske za vojnu odbranu u skladu s ovim Zakonom, pripadniku stalnog sastava pripada plata bez dodataka zbog posebnih uvjeta rada i bez obzira na mjesto obavljanja službe. Visinu plate i način njene isplate određuje Vlada.¹²⁴

¹²² Član 83. st. 4. Zakona o odbrani

¹²³ Član 84. st. 3. Zakona o odbrani

¹²⁴ Član 98.c Zakona o odbrani

Strategija učešća Republike Slovenije u međunarodnim operacijama i misijama

Vlada Republike Slovenije je 12. novembra 2009. godine usvojila *Strategiju učešća Republike Slovenije u međunarodnim operacijama i misijama*, koja je stupila na snagu 13.03.2010.¹²⁵ Ona je usvojena kao odgovor na činjenicu da, zbog promjena u sigurnosnom okruženju, međunarodne operacije i misije postaju sve kompleksnije, uključujući i vojne i civilne strukture. U Strategiji termin „međunarodne operacije i misije“ pokriva sve oblike međunarodnih vojnih, civilnih, spasilačkih i drugih sposobnosti na temelju relevantnog mandata ili u skladu sa bilateralnim aranžmanima ili na osnovu zahtjeva treće zemlje.

Ovom Strategijom Slovenija postavlja *okvir za donošenje odluka* i definiše skup sposobnosti za njenu primjenu. Strategija je usklađena sa drugim ključnim dokumentima nacionalne sigurnosti i vanjske politike, uključujući dokumente vezane za razvojnu saradnju, druge strateške dokumente i relevantne normativne akte. Vlada Slovenije aktivno promovise učešće u međunarodnim operacijama i misijama, uzimajući u obzir relevantnu pravnu osnovu, koja detaljnije definiše različite uslove (sistemske, materijalne, finansijske, uslove ljudskih potencijala i druge) za učešće u međunarodnim operacijama i misijama.

Strategijom je predviđeno da se propisi potrebni za njeno provođenje usvoje u roku od šest mjeseci od stupanja Strategije na snagu.

Strategija navodi da se učešće Slovenije u međunarodnim operacijama i misijama zasniva na Ustavu, Zakonu o Vladi Republike Slovenije, Zakonu o vanjskim poslovima, Zakonu o odbrani, Zakonu o privremenom upućivanju osoblja u međunarodne civilne misije i međunarodne organizacije, Zakonu o policiji, Zakonu o zaštiti od prirodnih i drugih katastrofa, kao i na drugim relevantnim zakonima i provedbenim aktima. Također, učešće Republike Slovenije u međunarodnim operacijama i misijama je u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija, Zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom Evropske unije, Strateškim konceptom NATO-a, kao i sa ciljevima OSCE-a i Vijeća Evrope. Učešće vojnih i policijskih snaga Slovenije u okviru snaga za brzu reakciju EU ili NATO-a je poseban oblik učešća u međunarodnim operacijama i misijama. U tu svrhu Slovenija razvija odgovarajuće sposobnosti.

U pogledu *koordinacije i donošenja odluka*, Strategija navodi da su sljedeći organi vlasti nadležni za inicijativu učešća Slovenije u međunarodnim operacijama i misijama, kao i za sve naknadne promjene u vezi s učešćem: Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo odbrane, Ministarstvo unutrašnjih poslova i druga ministarstva ili vladine agencije kako je to predviđeno zakonom.

Strategija navodi sljedeću proceduru donošenja odluka:

Organi koji mogu pokrenuti inicijativu za učešće Slovenije u međunarodnim operacijama i misijama su Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo odbrane i Ministarstvo unutrašnjih poslova te druga ministarstva i vladine agencije, kako je propisano zakonom.

Ministarstvo vanjskih poslova je odgovorno za koordinaciju i ocjenu datih prijedloga za učešće Slovenije u međunarodnim operacijama i misijama. Sekretarijat Vijeća za nacionalnu

¹²⁵ Službeni glasnik Republike Slovenije br. 19/2010. od 12. 03. 2010. Izvor: internetska stranica Ministarstva odbrane Republike Slovenije: <http://www.mo.gov.si/> (preuzeto 31.05.2011.)

sigurnost dopunjava inicijativu dodajući procjenu rizika i dajući svoje mišljenje. Takav usaglašeni i dopunjeni nacrt, koji sadrži obrazloženje, jasan cilj učešća, legitimni međunarodni mandat, procjenu najprikladnijih mehanizama, aktivnosti i potrebnih resursa, definiciju očekivanog uticaja, obavještajne informacije, kao i procjenu sigurnosnog rizika, razmatraju Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo odbrane i Ministarstvo unutrašnjih poslova na nivou ministra ili državnog sekretara. Zatim taj usaglašeni i dopunjeni nacrt Ministarstvo vanjskih poslova i relevantno ministarstvo podnose Vladi Slovenije na odlučivanje.

Kad se radi o vojnim operacijama ili civilnim misijama sa izvršnim ovlaštenjima, ili u slučaju vanrednih međunarodnih događaja, Vlada Slovenije informiše Državni zbor (Parlament) Repulike Slovenije o svojoj namjeri da učestvuje.

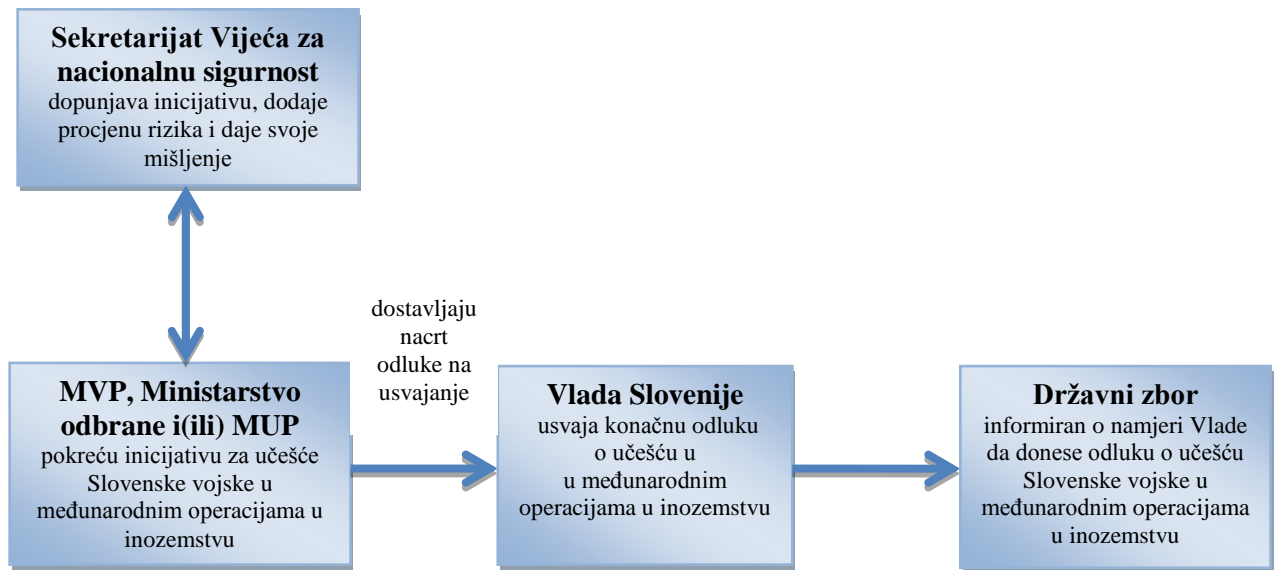
Vlada Slovenije usvaja konačnu odluku na osnovu nacionalnih interesa, temeljnih principa ove Strategije, međunarodnih obaveza, preporuka i savjeta stručnjaka, a zavisno od broja i vrste raspoloživih snaga i osoblja, kao i obima njihovog posla, i usklađenih stavova relevantnih ministarstava. Pri tom Vlada razmatra da li su moguće i opravdane dalje aktivnosti, kao što je međunarodna razvojna saradnja.

Gore spomenuta procedura se primjenjuje samo u slučaju učešća u novim međunarodnim operacijama i misijama, u slučaju ranijeg prekida učešća, ili tokom velikih promjena u njihovoj svrsi ili obimu, ili ako druga međunarodna organizacija preuzme vođstvo nad međunarodnom operacijom i misijom.

U slučaju hitne odluke o pružanju pomoći, ova procedura se ne primjenjuje na operacije spašavanja koje se provode u skladu sa posebnim zakonom za taj sektor ili na upotrebu snaga u okviru snaga za brzu reakciju EU ili NATO-a.

U skladu s ovom Strategijom, Vlada Slovenije informiše Državni zbor najmanje jednom godišnje o međunarodnim operacijama i misijama i o provođenju Strategije i relevantnih planova. Vlada i relevantna ministarstva prate provođenje strategije, na osnovu ovlaštenja propisanih Ustavom i zakonima.

Slika 10. Upućivanje pripadnika Slovenske vojske u međunarodne misije i operacije u inozemstvu:



ZAKLJUČAK

Od deset zemalja iz ovog istraživanja njih sedam ima i poseban zakon koji uređuje upućivanje oružanih snaga i drugih snaga u misije u inozemstvu, što se može vidjeti iz tabele 1.

Tabela 1. Propisi koji sadrže odredbe ili uređuju proceduru upućivanja oružanih snaga u operacije u inozemstvu

Zemlja	Ustav	Zakon o odbrani	Zakon o vojsci	Poseban zakon koji uređuje upućivanje oružanih snaga i drugih snaga u misije u inozemstvu
Bosna i Hercegovina		+		+
Crna Gora	+	+		+
Makedonija	+	+		
Moldavija	+	+		+
Srbija	+	+	+	+
Albanija	+			+
Bugarska	+	+		
Hrvatska	+	+		+
Rumunija	+			+
Slovenija	+	+		

Tabela 2.

Zemlja	Organ koji pokreće inicijativu/podnosi prijedlog za donošenje odluke	Organ koji donosi konačnu odluku o učešću pripadnika OS u misijama u inozemstvu	Ko zvanično upućuje pripadnike OS u misije u inozemstvu?
Bosna i Hercegovina	Ministarstvo odbrane BiH pokreće inicijativu, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine podnosi prijedlog	Predsjedništvo Bosne i Hercegovine donosi odluku, Parlamentarna skupština BiH potvrđuje donesenu odluku	ministar odbrane BiH
Crna Gora	Savjet za odbranu i bezbjednost	Skupština Republike Crne Gore	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*
Makedonija	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*	Skupština Republike Makedonije	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*
Moldavija	Predsjednik Republike Moldavije	Parlament Republike Moldavije	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*
Srbija	Ministarstvo odbrane Republike Srbije Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije	Skupština Republike Srbije	predsjednik Republike Srbije
Albanija	Ministar odbrane kada su u pitanju operacije kolektivne samoodbrane i operacije pod vodstvom NATO-a ili EU	Parlament Republike Albanije/ Vijeće ministara kada su u pitanju operacije pod vodstvom NATO-a ili EU	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*
Bugarska	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*	Državna skupština Republike Bugarske/ Vijeće ministara Republike Bugarske u svrhu izvršavanja savezničkih obaveza	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*
Hrvatska	ministar odbrane, uz prethodnu saglasnost ministra vanjskih poslova daje prijedlog Vladi Republike Hrvatske, a Vlada usvaja prijedlog o upućivanju pripadnika OS u misije u inozemstvo	Hrvatski sabor Republike Hrvatske	predsjednik Republike Hrvatske
Rumunija	predsjednik Vlade Rumunije	Parlament Rumunije ako osnov misije nije međunarodni ugovor/ predsjednik Rumunije ako je osnov misije međunarodni ugovor	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*
Slovenija	Ministarstvo vanjskih poslova Republike Slovenije, Ministarstvo odbrane Republike Slovenije i/ili Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Slovenije	Vlada Republike Slovenije, uz prethodno informiranje Državnog zbora Republike Slovenije, o namjeri učešća u misijama u inozemstvu	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*

* Istraživački sektor nije pronašao informaciju na zvaničnim internetskim stranicama na engleskom, njemačkom, francuskom ni ruskom jeziku

LITERATURA I IZVORI

Bugai, Veaceslav, *The Deployment of Troops and Parliamentary Oversight*, str. 89 – 96, u CESS Harmonie Paper 24, SSR in the Republic of Moldova: *Strengthening Oversight of the Security Sector*, 2009

European Commission for Democracy through Law, Study no. 389/2007, Study on Democratic Control of Armed Forces, 26 September 2007

European Commission for Democracy through Law, Study no. 389/2006, Draft Report on the Democratic Control of the Armed Forces, 29 February 2008

Odgovor Parlamenta Albanije e-mailom od 17.06.2011

Internetska stranica Službenog glasnika BiH: <http://www.sllist.ba>

Internetska stranica Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine: <http://www.mod.gov.ba>

Internetska stranica Skupštine Republike Crne Gore: <http://www.skupstina.me>

Internetska stranica Ministarstva odbrane Crne Gore: www.mod.gov.me

Internetska stranica predsjednika Moldavije: <http://www.presedinte.md>

Internetska stranica Narodne skupštine Republike Srbije: <http://www.parlament.rs>

Internetska stranica Vojske Srbije: www.vs.rs

Internetska stranica Ministarstva odbrane Republike Srbije: www.mod.gov.rs

Internetska stranica Ministarstva odbrane Republike Bugarske: www.md.government.bg

Internetska stranica National Intelligence Service: <http://www.nrs.bg>

Internetska stranica Hrvatskog sabora: www.sabor.hr

Internetska stranica Narodnih novina Republike Hrvatske: www.nn.hr

Internetska stranica Predstavničkog doma Parlamenta Rumunije: www.cdep.ro

Internetska stranica Instituta za javne politike Bukurešt: <http://www.ipp.ro>

Internetska stranica predsjednika Republike Slovenije: <http://www.up-rs.si>

Internetska stranica Službenih novina Republike Slovenije: <http://www.uradni-list.si>

Internetska stranica Ministarstva odbrane Republike Slovenije: <http://www.mo.gov.si>

Internetska stranica Centra za evropske sigurnosne studije: www.cess.org

Internetska stranica Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi: www.osce.org

Internetska stranica: www.pravo.org.mk

Internetska stranica: <http://legislationline.org>

Internetska stranica: http://www.cnss-summitbucharest.eu/securitate_nationala_en.html